

OM BETYDNINGEN AV VEILEDERE

PROSJEKTRAPPORT II FOR PROSJEKTET CHILDREN'S RIGHT TO PARTICIPATION¹

Av

Audun Gabriel Løvlie²

17. desember, 2024

Centre for Research on Discretion and Paternalism

Universitetet i Bergen

Norge

¹ Prosjektet mottar finansiering fra Norges Forskningsråds (NFR) forskningsprogram Velferd, Arbeidsliv og Migrasjon (VAM) (prosjektnummer: 320149). Prosjektleder er Professor Marit Skivenes. Publikasjoner fra dette prosjektet reflekterer forfatterens syn. NFR er ikke ansvarlig for bruk av publikasjonenes innhold. <https://discretion.uib.no/projects/childrens-right-to-participation/>. Vi er takknemlig for alle kommentarer og tilbakemeldinger vi har fått fra partnere og fagfeller.

² Audun G. Løvlie er statsviter, og har PhD fra UiB om begrunnelser og rettferdiggjøring av rettslige beslutninger om omsorgsovertakelser som en del av NFR-prosjektet «[The Acceptability of Child Protection Interventions: A Cross-Country Analysis](#)».

Forord

Arbeidet med denne rapporten er utført av Dr. Audun Gabriel Løvlie, ved [Centre for Research on Discretion and Paternalism](#) (DIPA). Dette er et internasjonalt forskningscenter ved Universitetet i Bergen. Senteret åpnet 25. august 2017, og er sentral i europeisk forskning på barnevern, barns rettigheter, beslutningstaking og maktbruk i velferdsstaten.

Vi adresserer et av kjernespørsmålene innenfor samfunnsvitenskapen, nemlig relasjonen mellom stat og individ. Gjennom ulike prosjekter undersøkes offentlig skjønnsutøvelse, myndighetenes bruk av makt overfor innbyggerne og hvordan slike inngrep legitimeres.

Senteret er lokalisert ved Institutt for politikk og forvaltning. Forskingen er forankret i den statsvitenskapelige tradisjonen ved instituttet, men krysser disiplingrensene ved å bringe inn innsikter fra blant annet rettsvitenskap, sosiologi, filosofi og psykologi.

Senteret utgjør et internasjonalt ledende fagmiljø, med forskere fra ulike land og disipliner. Vi har i staben vår i Bergen statsvitere, sosiologer, psykologer, jurister, filosofer, og sosionomer. I tillegg er det et utstrakt samarbeid med forskere i Europa, USA, Australia og New Zealand.

Å formidle forskningsbasert kunnskap om barnevern, barns rettigheter, velferdsstaten, skjønnsutøvelse og statlig maktbruk er en viktig del av senterets aktivitet. Våre forskere deltar jevnlig som foredragsholdere og intervjuobjekter i media. Våre forskningsresultater formidles på våre egne nettsider, på UiB sine nettsider, gjennom et månedlig nyhetsbrev og fra vår Twitter-konto. I tillegg underviser vi studenter ved UiB og andre utdanningsinstitusjoner i inn- og utland.

Mer informasjon om DIPA foreligger på senterets hjemmeside: <http://www.discretion.uib.no/>.

Denne rapporten er en del av forskningsprosjektet [Children's Right to Participation](#) (PARTICIPATION), gjennomført av forskere ved DIPA, med forsker Audun Løvlie i spissen. Prosjektet er et samarbeid med fire prosjektpartnere: Forandringsfabrikken, Barneverns- og helsenemnda, Domstolsadministrasjonen, og Bergen kommune. PARTICIPATION skal frembringe ny kunnskap, utvikle tiltak, og skape kunnskapsgrunnlag som skal gjøre samfunnet i stand til å løse utfordringer knyttet til å realisere barns rett til deltakelse i barnevernsrelaterte prosesser.

Denne rapporten (rapport 2) er en oppfølging av prosjektets rapport 1: [Structuring Practice for Children's Participation \(Report I for the Participation Project: Mapping and Evaluating Organizational Guidelines\)](#) av Jensen, Križ, og Skivenes (2022). Rapport 1 satte søkelys på innholdet i skriftlige veiledere som skal bistå og rettlede barnevernansatte og beslutningstakere i Barneverns- og helsenemnda og domstolene i å involvere og kommunisere med barn uten partsrettigheter. Analysen i rapport 1 er delt inn i fire dimensjoner: 1) inkluderende deltakelse, 2) informativ, gjennomiktig, og etterrettelig deltakelse, 3) barnesentrert og barnevennlig deltakelse, og 4) trygg deltakelse.

Forslagene og anbefalingene i rapport 1 går ut på å konsolidere og sammenstille de ulike veilederne til en overordnet og felles veileder, samt forbedre innholdet når det kommer til å promotere inkluderende deltakelse, spesielt med tanke på barns evner, kjønnsidentitet, seksuell orientering, og sosioøkonomisk bakgrunn. Rapport 1 foreslår også å øke profesjonenes bevissthet omkring viktigheten av å dele informasjon med barn, og unngå å gi etter for antakelser om hvilken informasjon barn burde eller ikke burde få. En veileder bør også gjøre det tydelig og klart hvordan beslutningstakere skal vekte barns meninger, samt hvordan denne prosessen skal dokumenteres på en god, gjennomiktig, og etterrettelig måte. Videre bør en veileder være eksplisitt på hvordan barnevernansatte og beslutningstakere bør adressere maktulikheten mellom barn og voksne.

Rapport 2 er basert på en intervjuundersøkelse av dommere og nemndledere med utgangspunkt i rapport 1, men dekker ikke selve innholdet og analysen av veilederne fra den første rapporten. Fokuset i denne andre rapporten er rettet mot meninger og erfaringer blant beslutningstakere om barns deltakelse i rettsprosesser, samt om opplæringen, veilederne, og andre hjelpemidler som er utformet for å hjelpe beslutningstakerne i å realisere barns rett til deltakelse.

Funn fra rapport 2 har vært presentert og diskutert på prosjektworkshoper i 2023-24 med deltakere fra alle partnerorganisasjonene. I tillegg har [Asgeir Falch-Eriksen](#), [Hege Beate Helland](#), [Frode Løvlie](#), [Svein Michelsen](#), [Marit Skivenes](#), og [Øyvind Samnøy Tefre](#) bidratt med kommentarer under utformingen av rapporten.

Innhold

Forord	2
Oppsummering.....	4
English summary.....	6
1. Innledning	8
2. Bakgrunn	10
2.1. Prosjektrapport 1.....	10
2.2. FNs konvensjon om barnets rettigheter.....	10
2.3. Den norske grunnloven.....	10
2.4. Den norske barnevernloven (barnevernloven).....	11
2.5. Barnlikestillingsperspektiv (CEP)	11
2.6. Domstolene og nemndene.....	12
3. Struktur, profesjon, og kultur.....	13
Beslutningskultur og posisjon.....	14
4. Metode: intervjuer beslutningstakere.....	16
4.1. Informantene	16
4.2. Intervjuguidene.....	17
4.3. Analysetilnærming.....	17
4.4. Personvern og forskningsetikk.....	18
4.5. Begrensinger.....	18
5. Funn	19
5.1. Bruk av veiledere	19
5.1.1. Implementering av veilederne	19
5.1.2. Andre verktøy.....	21
5.1.3. Likebehandling.....	22
5.1.4. Opplæring og kompetanse	23
5.2. Vurderinger.....	26
5.2.1. Optimisme	26
5.2.2. Kritikk og Forbedring.....	27
5.2.3. Hemmer eller Fremmer	27
5.3. Praksis	28
5.3.1. Preferanser for direkte deltakelse.....	30
5.3.2. Preferanser for indirekte deltakelse.....	30
5.3.2. Gjengivelse og forkynning	30
5.4. Dilemma.....	31
5.4.1. Alder og Modenhet	31
5.4.2. Lojalitetskonflikt	33
5.4.3. Belastning.....	33
6. Strukturerende instrumenter i organisasjonskulturen?.....	35
6.1 Bruk og implementering av veiledere og andre verktøy.....	35
6.2 Opplæring og kompetanse.....	36
6.3 Vurdering og kritikk av veilederne	38
6.4 Erfaringer og dilemmaer	38
7. Avsluttende bemerkninger og forslag.....	41
Forslag	43
8. Litteraturliste.....	44
9. Vedlegg	47
Intervjuguide nemndledere.....	48
Intervjuguide sorenskrivere.....	50
Intervjuguide dommere.....	52
Informasjonsskriv og samtykkeerklæringer	54

Oppsummering

Innledning og formål

Dette er den andre rapporten til [PARTICIPATION](#)-prosjektet og følger fra [rapport 1](#) (Jensen, Križ, og Skivenes 2022) sin gjennomgang og analyse av veiledere til barnevernansatte og beslutningstakere i domstolene og Barneverns- og helsenemnda. Formålet med denne rapporten er å få innsikt i meningene og praksisen til beslutningstakere i Tingrettene og Barneverns- og helsenemnda når det kommer til deres bruk av og erfaringer med veiledere, opplæring, og barns deltakelse i disse to organisasjonene.

Utgangspunktet for rapportens analyse er spørsmål som retter seg mot beslutningstakeres erfaringer, og nemndenes og domstolenes praksis, når det kommer til barns deltakelse: 1) hvordan vurderer og bruker beslutningstakere veiledere som skal hjelpe dem å realisere barns rett til deltakelse. 2) Har beslutningstakerne andre hjelpemidler som tilrettelegger for barns deltakelse. 3) Hvordan sikres opplæring og kompetanse blant beslutningstakere for å realisere barns deltakelse. 4) Hvordan opplever ledere i Tingrettene og Barneverns- og helsenemnda barns deltakelse i deres respektive organisasjoner. Rapporten viser resultater fra intervjuer med sorenskrivere og dommere i Tingrettene, og ledere i Barneverns- og helsenemnda; deres vurderinger av skriftlige veiledere utarbeidet for å bistå dem i å realisere barns rett til deltakelse i rettsprosesser.

Rapporten fungerer som grunnlag for det videre forskningsprosjektet og partnerorganisasjonenes egen faglige utvikling. Rapporten er dermed en komponent i prosjektets formål om å utvikle verktøy og programmer for opplæring og kompetansetiltak for partnerorganisasjonene.

Metode

Rapporten er basert på 25 semistrukturerte intervjuer med sorenskrivere (N=10) og dommere med fagansvar (N=4) i Tingrettene, og daglig ledere (N=9) i Barneverns- og helsenemnda, samt to faglige rådgivere, en fra Domstoladministrasjonen og en fra Sentralenheten for Barneverns- og helsenemnda.

Spørsmålene i intervjuene rettet seg mot fem tematiske kategorier: 1) bruk av veiledere, maler, og andre hjelpemidler, 2) meninger om veiledere maler, og andre hjelpemidler, 3) Videreopplæring av ansatte og opplæring av nyansatte, 4) meninger om opplæring og kompetansetiltak, og 5) erfaringer med og meninger om barns deltakelse.

Rapporten presenterer beslutningstakernes perspektiver og vurderinger av forholdet mellom opplæring, hjelpemidler, og deltakelsespraksis basert på informantenes erfaringer som beslutningstakere og ledere av sine organisasjoner og fagfellesskap. Uttalelsene og beskrivelsene til informantene utgjør funnene og er hovedgrunnlaget for den tematiske analysen og forslagene til rapporten.

Funn og forslag

Informantene fremhever utfordringer knyttet til bruk og implementering av hjelpemidler og opplæring i sine organisasjoner, samt spørsmål om likebehandling, og beslutningstakernes uavhengighet. Informantene uttrykker også et ambivalent forhold til hjelpemidlene, hva som hemmer og fremmer barns deltakelse, og vektlegger da forholdet mellom veiledernes innhold, optimisme om veiledernes potensiale for endring av praksis, og kritiske bemerkninger om mangler og forbedringer. Informantene uttrykker også forskjellige preferanser for om barn deltar indirekte via talspersoner eller sakkyndige, eller om barn deltar ved å ha samtaler direkte med beslutningstakerne. Utfordringene og preferansene informantene uttrykker omslutes av deres beskrivelser av praksis og de vanskelige og vanlige dilemmaene beslutningstakernes står overfor i møte med barn og realiseringen av barns rett til deltakelse. Tre hovedkategorier av dilemmaer trekkes fram: alder og modenhetsvurderinger, belastninger barnet kan utsettes for ved deltakelse, og lojalitetskonflikter barna kan stå i og som kan utfordre deltakelsessituasjonen. Noen hovedpunkter som fremheves:

- Implementering av veilederne er varierende.
- Veilederne representerer en god ide, med godt potensiale.
- Veilederne er utilstrekkelige for å løse vanlige dilemma i praksis.
- Beslutningstakeres ulike tolkninger og varierende grensdragning av egen uavhengighet kan skape utfordringer og forskjellig praksis, ulik behandling, når det kommer til barns rett til deltakelse.

Forslagene rapporten kommer med baserer seg direkte på uttalelsene, er informert av litteraturen, og sammenfaller med rapport 1, men konkretiserer mer hva og hvilke tiltak som anbefales:

- Opprettelse av formaliserte opplærings- og kompetansehevingsregimer innenfor psykologfaglig og barnefaglige emner for dommere og nemndledere.
 - Minimumskrav til kurs i samtale- og intervjuteknikk med barn for beslutningstakere som skal avgjøre barnevernssaker.
 - Pålagt kursing i samtale- og intervjuteknikk med barn, inkludert oppfriskningskurs.
- Veilederne bør konsolideres og sammenstilles til en felles veileder, og må uansett forkortes og revideres til å inkludere gode praktiske eksempler og anbefalinger om gjennomføring av samtaler med barn, inkludert eksempler på hvordan å *ikke* gjennomføre samtaler.
 - Veiledere bør være en integrert del av beslutningshåndverket når beslutningstakere skal avgjøre barnevernssaker.
 - Veilederne må inkludere gode oppsummeringer, oversikter, og anbefalinger om samtale- og intervjuteknikker rettet mot egenlæring.
- Opprette en felles kompetansebank for erfaringsdeling mellom nemndene, domstolene, barneverntjenestene, og sakkyndige, som inkluderer instruksjoner, manualer, veiledere, og videoer, som gir opplæring i beste praksis.
 - Kompetansebanken må regelmessig oppdateres på beste praksis i intervju- og samtaleteknikker med barn, og andre faglige anbefalinger for barns deltakelse.

English summary

The report is an analysis carried out for the [Children's Right to Participation](#) (PARTICIPATION) project.³ PARTICIPATION is a research project carried out by researchers at the [Centre for Research on Discretion and Paternalism](#) (DIPA) at the University of Bergen in collaboration with four project partners: The [Change Factory](#), the [Child Welfare Tribunals](#), the [Norwegian Court Administration](#), and [Bergen municipality](#). PARTICIPATION will generate new knowledge, develop measures, and create a knowledge base that will enable society to solve challenges related to realising children's right to participate in child welfare-related processes.

Introduction and purpose

This is the second report of the [PARTICIPATION](#)-project and follows on from the review and analysis of practice guidelines for child protection workers and decision-makers in the courts and Child Welfare Tribunal in [report 1](#) (Jensen, Križ, and Skivenes 2022). The purpose of the present report is to gain insight into the opinions and practices of decision-makers in the District Courts and the Child Welfare Tribunal when it comes to their use of and experiences with practice guidelines, training, and children's participation.

The starting point for the report is questions that address the experiences of decision-makers, and the tribunals' and courts' practices, when it comes to children's participation: 1) how decision-makers assess and use supervisors who will help them realize children's right to participation. 2) Do decision-makers have other tools that facilitate children's participation. 3) How is training and competence ensured among decision-makers to realize children's participation. 4) How do leaders in the District Courts and the Child Welfare Tribunal experience children's participation in their respective organisations? The report presents the results from interviews with magistrates and judges in the District Courts, and managers of the Child Welfare Tribunals assessments of written guides prepared to assist them in realising children's right to participation in legal processes.

The report serves as a basis for the further research project and the partner organisations' own professional development. The report is accordingly a component of the project's purpose of developing tools and programs for training and competency measures for the partner organisations.

Method

The report is based on 25 semi-structured interviews with magistrates (N=10) and judges with professional responsibility (N=4) in the District Courts, and managers (N=9) in the Child Welfare Tribunal, as well as two professional advisors, one from the Court Administration and one from the Central Unit for the Child Welfare Tribunal.

The questions in the interviews were directed towards five thematic categories: 1) use of guides, templates, and other aids, 2) opinions about guides, templates, and other aids, 3) Further training of employees and training of new employees, 4) opinions about training and competence measures, and 5) experiences with and opinions about children's participation.

The report presents the decision-makers' perspectives and assessments of the relationship between training, aids, and participation practices based on the informants' experiences as decision-makers and leaders of their organisations and professional communities. The statements and descriptions of the informants constitute the findings and are the main basis for the thematic analysis and suggestions of the report.

Findings and suggestions

The informants highlight challenges related to the use and implementation of aids and training in their organisations, as well as questions about equal treatment, and the independence of decision-makers. The informants also express an ambivalent relationship to the guidelines, what inhibits and promotes children's

³ Findings from the report have been presented and discussed at workshops in 2023-24 with participants from all the partner organisations. In addition, [Asgeir Falch-Eriksen](#), [Hege Beate Helland](#), [Frode Lovlie](#), [Svein Michelsen](#), [Marit Skivenes](#), and [Øyvind Samnøy Tefre](#) have contributed comments during the preparation of the report.

participation, and emphasise the relationship between the content of the guidelines, optimism about the guides' potential for changing practice, and critical remarks about where there is room for improvement. The informants also express different preferences for whether children participate indirectly via spokespersons or experts, or whether children participate by having conversations directly with decision-makers. The challenges and preferences expressed by the informants are encompassed by their descriptions of practice and the difficult and common dilemmas that decision-makers face in meeting children and realising children's right to participation. Three main categories of dilemmas are highlighted here: age and maturity assessments, burdens that the child may be exposed to when participating, and loyalty conflicts that the children may face and that can challenge the participation situation. The main points are:

- Implementation of the guidelines is variable.
- The guidelines represent a good idea, with good potential.
- The guidelines are insufficient to solve common dilemmas in practice.
- Decision-makers' different interpretations of and varying demarcations of their own independence can create challenges and different practices, unequal treatment, when it comes to children's right to participation.

The suggestions made in the report are based directly on the statements, are informed by the literature, and coincide with report 1, but specify more specifically what and which measures are recommended:

- Creation of formalized training and competence-building regimes within psychological and child-related subjects for judges and panel leaders.
 - Minimum requirements for courses in conversation and interview techniques with children for decision-makers who will decide child protection cases.
 - Mandatory training in conversation and interview techniques with children, including refresher courses.
- The guidelines should be consolidated into a single common set of guidelines and must any way be shortened and revised to include good practical examples and recommendations for conducting conversations with children, including examples of how *not* to conduct conversations.
 - Guidelines should be an integral part of the decision-making process when decision-makers are deciding child protection cases.
 - The guides must include good summaries, overviews, and recommendations on conversation and interview techniques aimed at self-learning.
- Create a common competence bank for sharing experience between the tribunals, courts, child protection services, and experts, which includes instructions, manuals, guides, and videos, which provide training in best practices. The competence bank must be regularly updated on best practices in interview and conversation techniques with children and other professional recommendations for children's participation.

1. Innledning

Barns har rett til å bli hørt i saker som angår dem (FNs konvensjon om barnets rettigheter (BK) 1989). Beslutningstakere som dommere og nemndledere, skal inkludere og høre barns meninger i saker de avgjør. Å høre barn kan by på utfordringer for juridiske beslutningsorgan som ellers er preget av formelle prosedyrer og teknisk-byråkratisk språk, og forskning viser at deltakelse er vanskelig å få til i praksis (for eksempel: Archard og Skivenes 2009; Kriz 2020; Nøkleby et al. 2024; Seim og Slettebø 2017; Toros 2021). Dette er ikke en kontekst hvor barn tradisjonelt sett har vært medvirkende aktører, men hvor barnets velvære og interesser blir vurdert og bestemt av voksne. I FNs konvensjon om barnets rettigheter av 1989 (BK), inkludert generelle kommentarer (se for eksempel CRC Committee 2009, 2013), nedfelles rettighetene og hva dette innebærer:

- Partene skal garantere at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunktene i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
- For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett. (BK 1989: Artikkel 12).

For å bistå beslutningstakere i å realisere barns deltakelse, å snakke med barn og å inkludere deres meninger og synspunkter som loven krever, har Domstolsadministrasjonen og Sentralenheten for Barneverns- og Helsenemnda utformet veiledere for barns medvirkning.⁴ Denne rapportens formål er å undersøke og evaluere hvordan tingrettsdommere og nemndledere⁵ i Barneverns- og helsenemnda (BVHN) vurderer og anvender skriftlige veiledere rettet mot å sikre barns rett til deltakelse. Rapporten ser også på andre verktøy og hjelpemidler som informantene opplyser at kan bistå eller være til hinder for barns deltakelse, samt deres erfaringer og meninger om barns deltakelse i barnevernssaker som går i nemnd eller domstol.

Rapporten undersøker følgende spørsmål:

- 1) Hvordan bruker og vurderer beslutningstakerne veiledere om barns deltakelse?
- 2) Har – og hvordan vurderer – beslutningstakerne andre hjelpemidler for å tilrettelegge for barns deltakelse?
- 3) Hvordan lærer organisasjonene opp, og sikrer kompetanse blant, beslutningstakere i spørsmål om barns deltakelse?
- 4) Hvordan opplever og erfarer ledere i tingretten og BVHN barns deltakelse i deres organisasjoner?

Avslutningsvis tar rapporten opp forslag for mulige løsninger på de utfordringer og dilemma som informantenes besvarelser fremhever og avdekker.

Domstolene og BVHN har hver sine veiledere. Ved gjennomføring av intervjuene til denne rapporten hadde domstolene to veiledere og BVHN hadde en (se oversikt i tabell 1). Veilederen til BVHN er et 12-siders dokument som er mer sentrert på “hvordan” enn “om” barn skal delta, og fremmer et perspektiv rettet mot hvordan å løse utfordringer til barn deltakelse (Jensen, Kriz, og Skivenes 2022). Domstolene har to veiledere, en på 51 sider og en på 19 sider, som fremstår formalistiske og sentrert på domstolens krav og dere juridiske plattform, og vier mindre oppmerksomhet til barns perspektiv og behov (Jensen, Kriz, og Skivenes 2022).

Veilederne er levende dokumenter og revideres og oppdateres i henhold til nye lover og forskrifter, samt faglig kunnskap.⁶ De består av faglige anbefalinger som skal veilede og assistere beslutningstakere i å gjennomføre trygge og gode deltakelsessituasjoner for barn.

Veilederne kan forstås som å ramme inn skjønnsrommet til beslutningstakerne for å sikre enhetlig og

⁴ Veilederne er utarbeidet etter initiativ fra og med praktisk tilrettelegging fra DA/SE, selve arbeidet er gjennomført av en gruppe beslutningstakere fra hver av de to organisasjonene.

⁵ En nemndleder er en juridisk beslutningstaker. Nemndledere i BVHN har dommerkvalifikasjoner og er uavhengige beslutningstakere som vil si at nemndledere i BVHN har en liknende rolle til dommere.

⁶ For en nærmere gjennomgang og evaluering av disse veilederne se Jensen, Kriz, og Skivenes (2022): [Structuring Practice for Children's Participation. Report I for the Participation Project: Mapping and Evaluating Organizational Guidelines.](#)

presumptivt kunnskapsbasert praksis for barns deltakelse. I tillegg er det viktig å bemerke at det er frivillig å bruke veilederne for dommerne og nemndlederne.

I rapporten analyseres 23 intervjuer av ledere i domstolene (N = 14) og nemndene (N = 9), samt to faglige rådgivere, en fra Domstolsadministrasjonen og en fra Sentralenheten for Barneverns- og helsenemnda. Analysene fokuserer på informantenes perspektiver knyttet til organisasjonenes implementering og bruk av veiledere som strukturelle verktøy med faglige anbefalinger om hvordan beslutningstakerne bedre kan sikre barns rett til deltakelse.

Tabell 1 Veiledere for domstolene og BVHN

Organisasjon	Veiledere – navn og årstall	Antall sider
Barneverns- og Helsenemnda	Veileder – Barns medvirkning (2022)	12
Domstolene	Nasjonal veileder for behandling av barnevernssaker (2021)	51
	Praktiske anbefalinger for domstolsbehandling til barnets beste i saker etter barnevernloven (2019)	19

En viktig lærdom fra organisasjonsteorien er at organisasjonsstrukturer er viktige når beslutninger fattes. Domstolene og BVHN er organisasjoner som har sine formål og ansvar definert av loven. Sentrale strukturer for disse organisasjonene, foruten lover og forskrifter, inkluderer: kvalifikasjonskrav for ansatte (relevant utdanning og arbeidserfaring for stilling), opplæring (sentralisert og lokal opplæring av nyansatte, inkludert kompetansehevingstiltak), stillingstitler (sorenskriver, dommer, daglig leder, nemndleder, dommerfullmektig), IKT-infrastruktur (saksbehandlingssystemer, intranett), retningslinjer, veiledere, fysiske rammer (rettssal, samtalerom, kontorer), og beslutningstakernes delegerte myndighet og lovbestemte uavhengighet (Jacobsen og Thorsvik 2019). For dommere og nemndledere kan slike strukturelle komponenter og verktøy bistå til at deres gjerning blir utført på en måte som innfrir forventninger, krav, og rettigheter. Slike verktøy kan tydeliggjøre forventninger om lovgivers intensjon om å fremme arbeidsmåter som innretter skjønnsrommet mot mest mulig enhetlig praksis.

Organisasjonskultur springer ut av trekk ved organisasjonen. For eksempel knyttet til elementer som profesjonstilhørighet, fellesskapet på arbeidsplassen, og forståelse av beslutningstakeres uavhengighet. Kulturen i en organisasjon vil prege hvordan strukturene fortolkes og brukes, og vil derfor ha betydning for beslutningspraksis og oppfatningen av skjønnsrommet knyttet til regler og veiledere (Jacobsen og Thorsvik 2019; Ostrom 2007; Rachlinski og Wistrich 2017).

En kartlegging og evaluering av organisasjonenes strukturer og kulturer er derfor viktig for å forstå deres praksis (Jensen, Križ, og Skivenes 2022). Veilederne er strukturelle verktøy, ansvarlighetsmekanismer, som inneholder med anbefalinger for å realisere og praktisere barns rett til å bli hørt, og kan forstås å være knyttet til utviklingen av en beslutningspraksis som sikter på å være i overenstemmelser med barns rettigheter.

Rapporten er strukturert som følger: kapittel 2 dekker bakgrunns elementer knyttet til rettigheter, loven, beslutningsorganer, og medvirkningsprinsipper; kapittel 3 presenterer organisasjonenes mandater og organisering knyttet til det teoretiske rammeverket; kapittel 4 omhandler metoden anvendt i rapportarbeidet; kapittel 5 presenterer undersøkelsens funn; kapittel 6 diskuterer funnen i lys av det teoretiske rammeverket; og kapittel 7 presenterer avsluttende bemerkninger og forslag.

Vi tok opprinnelig sikte på å undersøke bruken av de eksisterende veilederne om barns deltakelse i *Participation*-prosjektets tre offentlige partnerorganisasjoner, for å analysere hvordan de er implementert i de ulike organisasjonene. Denne rapporten dekker BVHN, sentralenheten, tingrettene, og domstoladministrasjonen. Barnevernet i Bergen kommune dekkes i en egen rapport.

2. Bakgrunn

I denne bakgrunns delen redegjøres det først kort fra prosjektrapport 1, deretter følger en kort redegjørelse av prinsippene om barns rettigheter etablert i FNs barnevekonvensjon fra 1989 (BK), og spesielt artikkel 12 som er opphavet for endringer i den norske Grunnloven og gjeldende nasjonal barnevernslovgivning. Dette følges av en beskrivelse av BVHNs og tingrettenes organisering, mandat og oppgaver i barnevernssaker.

2.1. Prosjektrapport 1

[Rapport 1](#) (Jensen, Križ, og Skivenes 2022) analyserte innholdet i barnevernets, domstolene, og BVHNs ulike skriftlige veiledere som skal hjelpe barnevernansatte og rettslige beslutningstakere å realisere barns rett til deltakelse i barneverns-prosesser. Søkelyset var på involvering av, og kommunikasjon om deltakelse med, barn uten partsrettigheter. Analysen delte rapportene in i fire tematiske dimensjoner: 1) inkluderende deltakelse, 2) informativ, gjennomsliktig, og etterrettelig deltakelse, 3) barnesentrert og barnevennlig deltakelse, og 4) trygg deltakelse (Jensen, Križ, og Skivenes 2022).

Rapport 1 trekker fram positive trekk ved veilederne samtidig som den retter oppmerksomhet mot mangler og forbedringsområder innenfor de fire dimensjonene. De generelle anbefalingene i rapport 1 oppsummeres slik (Jensen, Križ, og Skivenes 2022:9; oversatt av Løvlie):

- Hvis det finnes flere veiledere, bør de sammenstilles til én veileder og det bør utvikles et sett med klare instruksjoner som balanserer nivået av detaljer, kompleksitet og enkelhet.
- Gi instruksjoner om hvordan fagfolk kan fremme inkluderende deltakelse, spesielt når det gjelder et barns evner, kjønnsidentitet, seksuell legning og sosioøkonomisk bakgrunn.
- Øke fagfolks bevissthet rundt informasjonsformidling og minne dem på å ikke gjøre antagelser om hvilken informasjon et barn kan få eller ikke kan få.
- Tydeliggjør i veilederne hvordan beslutningstakere skal avveie barnets meninger og hvordan denne prosessen skal dokumenteres.
- Omfavn en tilnærming til barns deltakelse som går utover det å snakke med barnet ved å fremme ulike metoder for å kommunisere med barn.
- Utvid fokuset for barns deltakelse utover å høre barnet til transformativ deltakelse.
- Erkjenn at det tar tid og ressurser å bygge relasjoner og tillit.
- Ta eksplisitt opp hvordan fagfolk kan redusere den asymmetriske maktbalansen mellom barn og voksne.

2.2. FNs konvensjon om barnets rettigheter

Barnekonvensjonen etablerer barns rett til å uttrykke seg i saker som angår dem. Den angir de overordnede normative rammene for barns deltakelse i barnevernet som ligger til grunn for analysen i denne rapporten.

Administrative og rettslige prosesser som barnevern reguleres av Artikkel 12-2 i barnekonvensjonen (BK 1989). Artikkel 12 må ses i samsvar med artikkel 2, 3, 5, 13 og 19, samt de generelle kommentarene fra FNs komité for barns rettigheter. For en nærmere redegjørelse, se [Rapport 1](#).

Kort oppsummert har Artikkel 12 i barnekonvensjonen etablert verdirammen for barns rett til deltakelse. Dette grunnlaget omfatter prinsippene i norsk lov om barns rett til deltakelse, sammen med barnets beste, beskyttelse mot mishandling, ikke-diskriminering og inkludering, retten til informasjon og veiledning fra voksne.

2.3. Den norske grunnloven

Grunnloven inneholder en egen bestemmelse om barns rett til medvirkning siden reformen i 2014 (Nylund, 2020). Selv om barn har generelle menneskerettigheter på linje med voksne, er det tatt inn en egen grunnlovsbestemmelse om barn, da de utgjør en særlig sårbar gruppe med noen spesifikke rettigheter, som f.eks. retten til medvirkning (Haugli, 2020). Grunnloven § 104-1 oppsummerer barnekonvensjonen fra menneskerettighetskapittelet slik: «de har rett til å bli hørt i spørsmål som angår dem, og det skal legges behørig vekt på deres synspunkter i samsvar med deres alder og utvikling» (1814). I Grunnloven er ikke barns rett til deltakelse begrenset til bestemte områder, men er gjeldende i alle spørsmål som angår det

enkelte barn. Det stilles heller ingen aldersgrense for barns deltakelse (Haugli, 2020). Se også [Rapport 1](#).

2.4. Den norske barnevernloven (barnevernloven)

Barnevernloven (2021), utgjør den nasjonale lovgivningen om barnevern, og angir barns rett til å delta i barnevernsprosesser og rettergang. Barnevernloven er tydelig på barns deltakelse i § 1-4: «Barnets rett til medvirkning», som slår fast at:

1. Et barn som er i stand til å danne seg egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barn har rett til å uttale seg til barnevernet uavhengig av foreldrenes samtykke, og uten at foreldrene informeres om samtalen på forhånd. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine meninger. Barnet skal bli lyttet til, og barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet.
2. Barn skal informeres om hva opplysninger fra barnet kan brukes til og hvem som kan få innsyn i disse opplysningene. Barnet har rett til å uttale seg før det bestemmes at opplysningene skal deles, og barnets syn skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Barn er altså bærere av konstitusjonelle rettigheter og kan ikke av noe offentlige tjenesteverk bli fratatt sine rettigheter. Alle barn har krav på vern og rett til å ytre seg i alle administrative og rettslige prosesser som angår dem. Innen barnevern vil dette innebære alle beslutninger og vedtak. Dette er et strengt og omfattende krav til barneverntjenestene (inkludert BVHN og domstolene) som vil kunne ha nytte av et barnlikestillingsperspektiv med klare dimensjoner om hva dette innebærer for organisasjonene, inkludert mulige krav for den individuelle beslutningstakers vurderinger og kompetanse.

Barn kan bli hørt direkte av beslutningstakerne, ved at barnet møter dem til en samtale. Formen på samtalen, hvem som deltar på samtalen utover barnet og dommeren/nemndlederen, og hvor samtalen gjennomføres kan variere, og er delvis opptil barnets ønsker og behov, og delvis avhengig av hva beslutningstakerne har praktisk mulighet til. Alternativt kan barn bli hørt indirekte, ved at barnet har en samtale med en talsperson, sakkyndig, eller uttaler seg via sin advokat (dersom barnet har partsrettigheter). Medvirkningsforskriften (2023) beskriver medvirkningsalternativer bredere, og åpner for ulike former for medvirkning. Denne forskriften var ikke vedtatt eller tredd i kraft ved gjennomføringen av intervjuene.

Barnevernsloven (2021) spesifiserer ikke hvordan barn bør høres, og medvirkningsforskriften (2023: § 3) legger valget av høringsform til barnet. Det som taler for direkte høring, foruten barnets eget ønske, er at saken kan bli bedre opplyst ved at barnet selv snakker med beslutningstakerne, og de får selv høre og stille spørsmål til barnet. Ved bruk av talspersoner, sakkyndige, og prosessfullmektige, er det mulig at saken blir dårligere opplyst, da uttalelser går gjennom flere tolkningsledd. Det er likevel grunner som kan tale for indirekte høring, som barnets eget ønske, men det kan også for eksempel knytte seg til beslutningstakere, sakkyndige, og/eller barnevernets vurderinger knyttet til barnets helse og/eller modenhet.

2.5. Barnlikestillingsperspektiv (CEP)

Prosjektet og rapporten tar utgangspunkt i et Child Equality Perspective (CEP), eller et barnlikestillingsperspektiv (Križ et al., under forberedelse). Dette er et rammeverk for barns posisjon i samfunnet, basert på FNs Barnekonvensjon (BK, 1989). Formålet med rammeverket er å endre hvordan voksne ser på og behandler barn i beslutningsprosesser, som for eksempel forhandlinger i BVHN og domstolene, samt i barnevernet mer generelt (Križ et al., under forberedelse). Det underliggende prinsippet er at beslutningstakere ser barn som moralske subjekter med samme moralske status som voksne (Archard, 2006). Rammeverket er et omfattende paradigme som tar sikte på å sikre barns involvering ved å hjelpe beslutningstakere til å se barn som likeverdige i beslutninger til barnets beste, og gir veiledning knyttet til fire komponenter.

Komponentene i CEP-perspektivet er loven, kultur, organisering, og barn (Križ et al., under forberedelse):

Den juridiske komponenten setter søkelys på lovgivning, og har BK som grunnlag. Loven dekker egenskapene til det individuelle barn, grupper som barn er en del av, og barn generelt. Den sikrer overvåking av overholdelse og brudd på loven og skal sikre rettferdighet og effektive rettsmidler når det forekommer lovbrudd.

Den kulturelle komponenten i rammeverket setter søkelys på en kultur som ser barn som likeverdige. En slik kultur verdsetter og aksepterer barns rettigheter og ser på barn som subjekter eller aktører, og anerkjenner barns selvstendighet, imøtekommer deres individuelle og kollektive behov, og setter søkelys på det som er viktig for barna. Den kulturelle komponenten fremhever at barn skal informeres om sine rettigheter og involveres som deltakere.

Organisasjonskomponenten setter søkelys på offentlige aktører som har implementert BK, og revisjon og oppdatering av implementering. Denne komponenten innebærer at offentlige myndigheter skaper prosesser og prosedyrer med barns individuelle og kollektive behov i tankene, og dermed involverer barn som deltakere, og lærer opp fagfolk i barns rettigheter.

Ifølge barnekomponenten til rammeverket, blir barn sett på som moralske likeverdige med voksne. De vurderes basert på sin individuelle egenart, anses som kompetente, og er deltakere i beslutninger og synlige i rapporteringen av beslutninger. Videre skal beslutninger som angår barn, sette søkelys på hva som er viktig for barn.

2.6. Domstolene og nemndene

Når barnevernet fremmer sak om omsorgsovertakelse, behandles saken først av BVHN. I dag er BVHN organisert 12 nemnder,⁷ administrert sentralt av Sentralenheten (SE),⁸ og ledet lokalt av en daglig leder ved den enkelte nemnd. Et sentralt moment ved nemndledere i BVHN er at de er uavhengige beslutningstakere (Barnevernsloven 2021: § 14-1), sammenlignbart med dommere. BVHN er innrettet slik for å trekke på tilliten som domstolprosesser og kontradiksjon medbringer (NOU 1985:18). BVHN kan på den ene siden forstås som en stor organisasjon med sentralisert administrasjon ved SE, og på den andre siden kan man se hver nemnd som en lokal organisasjon, desentralisert fra SE. Dette er en viktig komponent for å forstå forholdet mellom kultur og struktur ved nemndene lokalt, og forholdet til SE sentralt.

BVHN behandler saker om tvang i sammenheng med rusavhengighet, adopsjon, omsorgsovertakelser, personer med utviklingshemming, avgjørelser om plassering av barn på institusjon knyttet til kriminalitet og rusmisbruk. De kan dermed forstås som spesialister sammenlignet med tingrettsdommere, som også innebærer at BVHN er en mer homogen organisasjon. I denne rapporten er søkelyset rettet mot spørsmål om barns deltakelse i saker om omsorgsovertakelse.

Panelet av beslutningstakere i BVHN er sammensatt av en jurist med dommerkvalifikasjoner, et fagkyndig medlem med kompetanse innen en barnefaglig disiplin (ofte psykologi), og et alminnelig medlem. Panelet kan i «særlig vanskelige saker ... behandles av en utvidet nemnd» (Barnevernsloven 2021: § 14-3), som vil si at panelet utvides med ytterligere et fagkyndig medlem og et lekmedlem.

Når saker om omsorgsovertakelse som er avgjort av BVHN påklages, behandles de i sin helhet på nytt av tingretten. Tingrettene ledes lokalt av sorenskrivere, som har det lokale ansvaret for organisering og administrasjon, gjerne over flere rettssteder. Ved gjennomføring av intervjuene var det er i alt 23 tingretter og 59 rettssteder i Norge. Tingrettene kan på samme måte som BVHN forstås som en stor organisasjon med sentralisert administrasjon ved Domstolsadministrasjonen (DA), samtidig som at hver tingrett, og rettssted, kan sees som en lokal organisasjon, desentralisert fra DA. DA er et selvstendig forvaltningsorgan som har ansvar for den sentrale administrasjonen av tingrettene, og har som oppgave å ivareta uavhengigheten til domstolene og dommerne.

Tingrettene er første instans i rettssystemet i Norge, og behandler både sivilrettslige og strafferettslige saker; de er i så måte generalister sammenlignet med nemndledere, og organisasjonen er mer heterogen. I barnevernssaker er de i praksis en slags andreinstans, som behandler de sakene som bringes inn for rettslig overprøving fra BVHN (jf. Barnevernsloven 2021: § 14-25). Tingretten prøver alle sider av saker som bringes inn til rettslig overprøving (jf. Tvisteloven 2005: § 36-5). Disse sakene får en ny full gjennomgang i tingretten. På den måten er behandlingen i tingretten ikke en klagebehandling eller anke. Ved behandlingen av barnevernssaker i tingretten er retten sammensatt av en lekdommer og en fagkyndig dommer i tillegg til juridisk dommer. Sammensetningen av beslutningstakere blir dermed lik BVHN; en jurist, en fagkyndig, og et lekmedlem.

⁷ Det var ved gjennomføringen av intervjuene i 2022-23 totalt ti nemnder fordelt på tolv kontorer.

⁸ SE har også ansvar for at nemndene tilegner seg nødvendig fagkompetanse, samt felles faglig og administrativ praksis.

3. Struktur, profesjon, og kultur

Lederne i tingretten og nemnda befinner seg begge i et forhold til regulativer fra lovgiver og sentraladministrasjon, den profesjonelle uavhengigheten som kommer ved å være uavhengige beslutningstakere, og ansvaret ved å være leder for en organisasjon. Begge organisasjoner må administreres og driftes slik at de fungerer og får utført sine arbeidsoppgaver på best mulig måte for ansatte, lovgiver, og samfunnets borgere.

BVHN er administrert sentralt av SE, og styres lokalt av en daglig leder – som har administrativt arbeidsgiveransvar. Nemndledernes uavhengighet tillater stor grad av profesjonelt skjønn, strukturert etter lover og organisasjonens formål og mandat. På lignende vis er tingrettene administrert sentralt av DA, og styres lokalt av en sorenskriver. Dommernes uavhengighet tillater stor grad av profesjonelt skjønn innenfor lovenes og organisasjonens formål og mandat. Forholdet mellom beslutningsorganisasjonen og sentraladministrasjon kan skape spenning mellom uavhengigheten til den enkelte beslutningstaker og sentraladministrasjonens faglige og administrative mål. Lederne har i oppgave å implementere endringer og samtidig forsvare uavhengigheten til sine ansatte.

Myndigheten nemndledere og dommere er delegert kommer med store forventninger. Denne knytter seg blant annet til kvaliteten på deres beslutninger og hvordan de praktiserer embetene sine. Beslutningstakerne forventes å sette til side individuelle og ideologiske overbevisninger og fordommer, og fatte rasjonelle beslutninger i henhold til lover og bevis (Rachlinski og Wistrich 2017).

Opgavene som nemndene og tingrettene skal løse kan forstås som relativt uforutsigbare. Dette er tvister som skal løses ved vurdering av bevis og lovanvendelse, vi kan på den måten forstå beslutningstakerne som en variant av «profesjonelle byråkrater» og organisasjonene som varianter av «profesjonelle byråkratier». Profesjonelle byråkratier er karakterisert av profesjonalisering; høyt kvalifiserte ansatte med felles fagkunnskap (jurister med dommerkvalifikasjoner) med stor handlefrihet, denne standardiseringen kan bidra til å skape forutsigbarhet (Jacobsen og Thorsvik 2019:96). Profesjonelle byråkratier kjennetegnes også ved at beslutningsmyndighet er desentralisert, det er den enkelte beslutningstaker som fatter og står for beslutningen (vedtak eller dom) (Jacobsen og Thorsvik 2019). Begge organisasjonene er spesialiserte i den forstand at de befatter seg med juridisk beslutningstaking i tvister. I nemndenes og tingrettens tilfelle kan dette forstås som at de har spesialisert juridisk kompetanse til å løse oppgavene (dømme/fatte vedtak) på egenhånd, samt at de er uavhengige fra administrativ og politisk innflytelse i sin dømmende virksomhet.

Vi kan forstå både tingretten og BVHN som organisasjoner preget av ensartede norm-rom, her forstått som at det er en hovedvekt av en profesjon som arbeider i og styrer organisasjonene. Dette preger organisasjonene gjennom de ansattes identitet, profesjonsdisiplinering, og kompetanse- og faglige ansvarsområde (Abbott 1988). En viktig forskjell på de to organisasjonene er at mens tingretten er preget av et heterogent tilfang av saker (sivil- og strafferettslig), som vil ha sin påvirkning på organisasjonskulturen og være synlig i strukturene, så er BVHN preget av et mer homogent tilfang av saker (sivilrettslig undergruppe av hovedsakelig barnevernssaker), med tilhørende påvirkning på kultur og struktur. Dette gjør det rimelig å forvente forskjeller i perspektiver og praksis mellom de to gruppene med beslutningstakere. For eksempel er det nærliggende å anta at det er større variasjon og bredde i tingrettsdommeres faglige interesser, erfaringer, og kompetanse, med tanke på typer av rettslige spørsmål de står overfor i sin arbeidshverdag. Organisasjonene kan altså skape en differensiering blant beslutningstakere med samme profesjonsdisiplinering.

Beslutningskulturen er viktig for kvaliteten på begrunnelsene til tingrettens og BVHN sine avgjørelser. Beslutningstakernes uavhengighet og beslutningsskikk kommer til uttrykk i beslutningene de tar. Det er da et viktig spørsmål om regulativer (f.eks. veiledere) kan påvirke beslutningskulturene, og om kulturene er sterke nok til å skape praksiser som ikke er påvirket av utenomrettslige overbevisninger om barns sårbarhet og kompetanse, foreldres skikkethet basert på kjønn, kulturell eller sosial bakgrunn, med videre (Rachlinski og Wistrich 2017). Internasjonal forskning har vist at juridiske beslutningstakere løser problemer og gjør vurderinger relativt likt til befolkningen ellers, og kan se bort fra for eksempel komplekse statistiske bevis og vurderinger når de løser problemer, kanskje spesielt når de står overfor komplekse rettslige spørsmål (Guthrie, Rachlinski, og Wistrich 2001, 2007; Levy 2013, 2017; Rachlinski og Wistrich 2017). Dette kan ha noe å si for hvordan dommere og nemndledere faktisk utfører sitt arbeid.

Beslutningskultur og posisjon

Beslutningstakerne følger standardisert kunnskap og faglige normer for god beslutningsskikk. Beslutningskulturen ved en nemnd eller domstol kan kort beskrives som «the way things get done» (Ostrom 2007:5), og er sterkt knyttet til den enkelte beslutningstaker. I dette ligger det foruten det juridiske rammeverket og profesjonsdisiplinering, også elementer knyttet til hvordan den lokale kulturen ved domstol og nemnd tar imot og forholder seg til veiledere fra henholdsvis DA eller SE,⁹ samt individuelle forhold knyttet til insentiver til å sørge for gode beslutninger, oppfatninger av hva som er en god beslutning, og hvordan en god beslutning utledes fra bevis og rettsforhandlinger.

Organisasjonskultur kan forstås som praksisen som vokser fram via formell og uformell interaksjon mellom ansatte innenfor organisasjonens strukturer (Hallett 2003). Gjennom fag- og personalmøter og lunsj- og korridorsamtaler om problemstillinger relatert til organisasjonens formål og virke, vokser og forhandles kulturen fram i samhandling mellom ansatte og ledere som kan ha ulike disposisjoner, normer, og verdier (Hallett 2003).

Organisasjonskultur påvirkes også av organisasjonens omgivelser, gjerne i form av det som er omtalt som «ytre press» (Jacobsen og Thorsvik 2019). For nemndene og de norske domstolene kan avgjørelser fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg (EMD), offentlig ordskifte, ideelle og aktivistiske organisasjoners demonstrasjoner og påvirkning, forstås som eksempler på et «ytre press» med varierende slagkraft. Forholdet til omgivelsene gir muligheter og skaper behov for læring for bedre å løse organisasjonenes oppgaver og problemstillinger; å vurdere barns deltakelse, bevis, og avgjøre saker om omsorgsovertakelse.

Domstolene og nemndene i forholder seg i hovedsak til høyere rettsinstansers overprøving når det kommer til direkte og umiddelbar påvirkning og endring av praksis. Dette er en funksjon av rettsstatens oppbygning, men kan også bære med seg disiplinerende funksjon for beslutningstakere i ulike instanser, på ulike nivåer i rettsstaten. Dette kan forstås som ulike hierarkiske posisjoner innad i profesjonen, og kan ha en viktig rolle i profesjonsutøvelse (Abbott 1988). Denne formen for ytre press kan forstås som et disiplinerende insentiv til å fatte gode og etterrettelige beslutninger, siden høyere instansers kan omgjøre vedtak og dom (Bovens 2007; Molander 2016). Man kan også se veilederne som ansvarlighetsmekanismer som, sammen med pågående offentlig ordskifte, forskning, omdømme, og til dels den allmenne rettsfølelse, påvirker beslutningskulturen.

Kulturell endring eller utvikling skjer etter som organisasjonen lærer og innlemmer nye løsninger og forbedret praksis (Jacobsen og Thorsvik 2019). Dette spiller en viktig rolle for den interne opplæring, sosialisering, og disiplinering av nye ansatte i organisasjonen, og opprettholdelsen av organisasjonens kultur og praksis. For eksempel, hvordan dommere og nemndledere lærer opp i hvordan å inkludere og samtale med barn i medvirkningsøyemed med hensyn til domstolens eller nemndens forståelse av barns rett til å bli hørt med dertil hørende praksis.

Selv om nemndledere og dommere er preget av en sammenfallende profesjonskultur og beslutningstakernes utdanning, så er beslutningskulturene ved nemnder og rettssteder preget av ulike sakstiltfang. Nemndene har et mer homogent og smalere tiltfang av saker enn domstolene. I tillegg er beslutningstakere ulike personer, og har med seg ulike disposisjoner, normer, og verdier (Hallett 2003). Oppfatninger om hva arbeidet til organisasjonen innebærer kan variere, knyttet til for eksempel hvor langt en nemnd eller domstol skal (eller har råd til å) strekke seg i tilretteleggingen av samtaler med barn. Synet på barn og barns rettigheter kan være ulikt mellom beslutningstakere med ulike disposisjoner ved samme nemnd eller rettssted: ikke formelt med tanke på hva loven sier, men med hensyn til hvordan dette best kan eller bør gjennomføres i praksis, og hva lovens tolkning og betydning gir rom for – et uttrykk for deres uavhengige dømmende virksomhet.

Siden beslutningstakerne er uavhengige, kan ikke lederne av disse organisasjonene instruere beslutningers utfall – og dermed heller ikke praksis eller tolkning i den enkelte sak. Ledere av disse organisasjonene befinner seg i en medierende posisjon. På den ene siden mottar de regulativer og innspill fra lovgiver og

⁹ Veilederne er utarbeidet etter initiativ fra og med praktisk tilrettelegging fra DA/SE, selve arbeidet er gjennomført av en gruppe beslutningstakere.

sentraladministrasjon, som de må implementere. På den andre siden er de også praktiserende beslutningstakere, og bærer dermed også på profesjonsdisiplinen og en egen, personlig, forståelse av hvordan å utføre embetets gjerning.

4. Metode: intervju beslutningstakere

Rapportens empiriske grunnlag består av intervjuer med 25 jurister ansatt som sorenskrivere, daglige ledere i nemndene, gruppeledere eller fagrådgivere, ved en nemnd, domstol, sentralenheten, eller domstoladministrasjonen (se tabell 2). Intervjuene varte i gjennomsnitt om lag 70 minutter per informant, og ble gjennomført som semistrukturerte intervjuer hvor spørsmål og tema fulgte en intervjuguide (se vedlegg). Alle intervjuene ble tatt opp og transkribert.

Dette er informanter som i metodelitteraturen vil være omtalt som eksperter; de er faglige profesjonelle som har høy kompetanse på sine felt, og de har makt til å påvirke livene til mennesker de fatter beslutninger om (Bogner, Littig, og Menz 2009). Dette vil prege intervjuet, siden maktbalansen er ulik; dommerne og nemndlederne sitter på informasjonen og kunnskapen. De er portvoktere til kunnskap og informasjon, de har høy kompetanse, de er spesialiserte gjennom sin utdanning, og de opererer innenfor referanserammer som vi som intervjuer ikke opererer med i det daglige. Det vil si at det kan oppstå utfordringer i formidling av konsepter og praksis som har dype røtter innen profesjonen til informanten, og i tillegg organisasjonen han eller hun representerer.

Med andre ord så er informantens profesjonelle referanserammer sterkt knyttet til deres praksis, og med profesjonen kommer også taus kunnskap og kunnskap som tas for gitt. Ved å bruke semistrukturerte intervjuer kan vi både få spurt om det vi er interessert i, samtidig som intervjuet kan få karakter av en samtale hvor informantene får mulighet til å forklare og kontekstualisere, og vi som intervjuere får muligheten til å stille oppfølgings- og oppklarings spørsmål, og forfølge temaer og spor som oppstår i samspillet mellom intervjuer og informant.

Semistrukturerte intervjuer er en velegnet metode for å utforske temaer og spørsmål som er relativt åpne. Metoden kan bidra til å bygge kunnskap som gir nye og mer presise forskningsspørsmål og problemstillinger som kan undersøkes ved hjelp av andre metoder. Dette er viktig for oppfølging og videre forskning på utfordringer relatert til beslutningspraksis og barns deltakelse i rettsvesen og forvaltningen.

4.1. Informantene

Noen domstoler og nemnder er større enn andre, det kan innebære at lederansvar kan ta en større eller mindre andel av arbeidsaktiviteten til informanten. Ansvarsfordeling innad i organisasjonene kan også føre til noe variasjon i oversikt og perspektiv. Altså vil noen ledere være nærmere og noen vil være lengre unna den dømmende aktiviteten på saksnivå. Både dommere og nemndledere er uavhengige i sin dømmende virksomhet. Dette kan være en kilde til variasjon i forståelse av, meninger om, og praksis omkring barns deltakelse i domstol og nemnd. Det vil med andre ord kunne påvirke det relativt store skjønnsrommet de opererer i.

Informantene ble rekruttert med hjelp fra DA og SE, som er partnere i [PARTICIPATION-prosjektet](#). Vi sendte eposter med informasjon og samtykkeskjema (se vedlegg), og en kopi av intervjuguiden. Informantene tok så kontakt med oss dersom de ønsket å stille til intervju. Tabell 2 viser en oversikt over de totalt 25 informantene, 23 beslutningstakere og to rådgivere, en fra hver av organisasjonenes sentraladministrasjon.

Tabell 2 Fordeling av informanttyper

<i>Informanttype</i>	<i>Antall (N)</i>
<i>Daglig leder for nemnd</i>	9
<i>Sorenskriver</i>	8
<i>Faggruppeleder for rettsgruppe</i>	6
<i>Fagrådgiver DA/SE</i>	2
<i>Total</i>	25

Selv om sorenskrivere, dommere, og de daglige lederne for nemndene har samme utdanning i grunn, så er tingretten og nemndene ulike organisasjoner. Kompetanse sentrert på juridiske metode, samt alle steg i prosessen fra sakene ankommer, til forhandlinger eller samtaleprosess, til vedtak eller dom er skrevet.

Her er det også viktig å understreke at informantene er personer med personal- og lederansvar, og i noen tilfeller faglige lederroller uten personalansvar. Dette betyr at de samtidig som de dømmer og fatter vedtak i barnevernssaker, så har de også ansvar for rekruttering, ansettelser, arbeidsmiljø, og organisasjonenes økonomiske drift.

4.2. Intervjuguidene

Det ble utformet en intervjuguide, med noen justeringer og tilpasninger for de to ulike utvalgsgruppene: en for ledere av nemndene og fagrådgiver ved SE, og en for sorenskriverne og ledere eller fagkoordinatorer for faggrupper med ansvar for barnerett ved de ulike tingrettene og fagrådgiver ved DA.

Intervjuguidene med domstolene og nemnda hadde 26 spørsmål, utenom oppvarmingsspørsmål og bakgrunns spørsmål, og inkluderte fem kategorier med spørsmål (se tabell 3, og vedlegg).

Tabell 3 Intervjukategorier

	<i>Kategorier</i>	<i># spørsmål</i>
1.	Bruk av veiledere, maler, og andre verktøy	5
2.	Mening er om veiledere, maler, og andre verktøy	4
3.	Videreopplæring av ansatte og opplæring av nyansatte	3
4.	Meninger om opplæring	2
5.	Erfaringer med og meninger om barns deltakelse	12

Innledningsvis retter spørsmålene seg mot hvilke verktøy som er tilgjengelig og som brukes, og hvordan disse muliggjør eller er egnet for å bistå til å muliggjøre barns deltakelse, dernest om meninger om disse verktøyene. Spørsmålene siktet mot å avdekke om verktøyene de har tilgjengelig brukes, og dersom de brukes om de anses å være til hinder for eller om de fremmer deltakelse, eventuelt om informantene mener at de ikke spiller noen særlig rolle i når det kommer til barns deltakelse.

Dernest er opplæring sentralt med tanke på perspektiver på og forståelse av barns posisjon og deres deltakelse i beslutningsprosessene i nemndene og domstolene. Det å få innsikt i synet på hvordan opplæring foregår sentralt og lokalt kan si noe om forholdet mellom de strukturelle rammene for opplæring, og de lokale organisasjonskulturelle uttrykkene for hva det settes søkelys på ved den enkelte domstol eller nemnd. Her vil også strukturelle begrensninger knyttet til ressurser også kunne dukke opp. En kortfattet evaluering eller meningsytring om hvorvidt opplæringen fungerer, og hvilke innsikt lederen har om opplæring, kan også bistå til å få utledet kunnskap om forholdet mellom organisasjonenes strukturer og kultur.

Erfaringer med og meninger om praksis med barns deltakelse er uvurderlig informasjon i denne sammenhengen. For selv om noen av lederne jeg intervjuet ikke var like aktive i sin dømmende virksomhet som deres ansatte og kolleger, så er det verdifullt å få innsikt i hvordan toppen på organisasjonen ser på og forstår rettigheten barn har til delta i saker som angår dem.

4.3. Analysetilnærming

Analysen av datamaterialet¹⁰ ble utført ved hjelp av analyseprogrammet NVivo 14, og bestod i første omgang av kategorisering av svar i henhold til spørsmål og tema i intervjuguidene. Deretter ble

¹⁰ Transkripsjon av intervjuer som utgjør datamaterialet ble gjennomført i to runder. Først ved bruk av automatisk programvare som oversetter lyd til tekst, etterfulgt av manuell korrigerings og kvalitetskontroll av de automatiske transkripsjonene. De

datamaterialet utforsket med søkelys på overlappende og sammenfallende temaer i svarene til informantene (Braun og Clarke 2006, 2021). Her ble vurderinger av veiledere og praksis sentrale tema, belyst av informantenes erfaringer og meninger. Tilnærmingen er preget av et eksplorerende perspektiv som er informert av Barnekonvensjonen, samt organisasjons- og beslutningsteori.

Som funndelen vil vise, dro informanter fra begge organisasjonene fram lignende tema og hadde samsvarende observasjoner på en rekke tema, men det ble også avdekket noen ulikheter som kan være knyttet til organisasjonskultur og de to ulike embetene. Siden analysen ikke er designet som en sammenligning av to organisasjoner, blir både likheter og ulikheter dratt fram i funndelen for å illustrere perspektivene.

Informantene er i sitatene gitt initialer i henhold til organisasjon, TR for tingretten/DA, og FN for BVHN/SE, og et nummer. I funndelen av rapporten er sitatene redigerte, hvor gjentakelser av enkeltord, selv-korrigerende forsnakkelser, og omstart på setninger er ryddet for å tydeliggjøre innholdet. Dette vil si at de ikke er ordrette «talende» sitater. Lyder som hosting, kremting, nølelyder (som «øh», «mmm», og «eh») og tilsvarende, er også fjernet.

4.4. Personvern og forskningsetikk

Deltakelse i forskning er frivillig og basert på informert og uttrykkelig samtykke (NESH 2021). Et utvalg av sorenskrivere, dommere, og daglige ledere i nemndene ble tilsendt informasjonsskriv og samtykkeerklæring (se vedlegg). I noen få tilfeller ble det sendt en påminnelse om invitasjonen, gitt deres arbeidshverdag og arbeidsmengde. De som ga sitt samtykke, ble kontaktet igjen og intervjuetidspunkt ble avtalt.

Prosjektet er registrert i RETTE (#F2227), Universitetet i Bergen (UiB) sitt system for registrering av forskningsprosjekter som skal behandle personopplysninger. Dette er i henhold til UiB sine rutiner for etterlevelse av norsk personvernlovgivning og et ledd i den forskningsetiske vurderingen av prosjektet. Prosjektarbeidet er gjennomført i tråd med og etterlever de nasjonale forskningsetiske retningslinjene (NESH 2021).

4.5. Begrensinger

Rapporten baserer seg på semistrukturerte intervjuer av et relativt lavt antall informanter, og er dermed ikke statistisk representativt. Det er likevel en viss grad av representativitet når det gjelder lederne i BVHN, da 9 av 10 (etter organiseringen av nemndene på det tidspunktet) av de daglige lederne ble intervjuet. Rapporten gir derfor et bredt og dypt bilde av nemndenes ledere. Fra tingrettene er det færre informanter, men inkluderer både sorenskrivere og faglige ledere innad i domstolene, som gir bred innsikt i variasjon og hvordan domstolene arbeider med barns deltakelse.

Intervjuer gir dybdeinformasjon, men er ikke like godt egnet for å måle og sammenligne kvantifiserbare størrelser, eller for å generalisere til populasjonen av beslutningstakere. Intervjuer kan dog avdekke trekk ved profesjonsutøvelse og organisasjonspraksis som kan utvide vår forståelse av organisasjonskulturer og profesjonspraksis.

transkriberte tekstene gjennomgikk en anonymiseringsprosess, hvor referanser til rettsstedet, stedsnavn, årstall, og annen informasjon som tenkelig kunne identifisere informanten, ble fjernet eller aggregert.

5. Funn

Dette kapitlet vil illustrere med sitater de ulike kategoriene vi gjennom analysene fant at informantene fremhevet. Kategoriene er på den ene siden knyttet til sammenfallende svar på spørsmål fra intervjuguiden, og på den andre siden knyttet til viktige underkategorier flere, men ikke alle, informanter fremhevet. Det er store likhetstrekk mellom dommerne og nemndlederne, men også noen forskjeller. Disse forskjellene vil fremheves der det gjelder.

Funnene ble i første omgang kategorisert etter de fem kategoriene i intervjuguiden (se tabell 3 over). Disse fem kategoriene med spørsmål ledet til fire kategorier med underkategorier basert på informantenes responser: 1) bruke av veiledere, 2) vurdering av veiledere, 3) praksis med barns deltakelse, og 4) dilemmaer i praksis med barns deltakelse (se tabell 4). De videre underoverskriftene i denne funndelen gir dypere redegjørelse av disse.

Tabell 4 Kategorier og underkategorier

<i>Kategori</i>	<i>Underkategori</i>
<i>Bruk av veiledere</i>	Implementering
	Andre verktøy
	Likebehandling
	Opplæring og kompetanse
<i>Vurdering av veiledere</i>	Hemmer og fremmer
	Optimisme
	Kritikk og forbedringer
<i>Praksis – barns deltakelse</i>	Direkte deltakelse
	Gjengivelse og forkynning
	Indirekte deltakelse
<i>Dilemma – barns deltakelse</i>	Alder og modenhet
	Belastninger
	Lojalitetskonflikter

5.1. Bruk av veiledere

På spørsmål om bruk av veiledere, maler, og andre verktøy svarte informantene relativt likt i de to organisasjonene. Lederne i begge organisasjoner viser en slags ambivalens i forhold til ansvar for implementering og bruken ved deres domstol/nemnd (som kommer sterkere fram under vurdering av veilederne, se punkt 5.2.) opp mot deres uavhengighet som beslutningstakere.

5.1.1. Implementering av veilederne

Til sammen uttrykte 17 informanter at implementering av veilederne var avhengig av lokale tiltak. De beskriver at lokale tiltak varierer i form og kvalitet, og om veilederne har blitt gjennomført med tilstrekkelig tydelighet. Av informantene uttrykte 11 variasjon i implementering av veilederne (for eksempel hvor godt veilederen var implementert, om den var gjennomgått i fellesskap, eller om det var opptil den enkelte å sette seg inn i), og la vekt på at beslutninger om barns deltakelse var basert på skjønn, med henvisning til dommerens eller nemndlederens personlige erfaring, innstilling, og kompetanse. Fire informanter, inkludert de to rådgiverne fra SE og DA, beskrev at implementering også stod i et forhold til sentrale tiltak knyttet til

opplæring eller større fellesseminarer. Ekspisitte påstander om implementeringen var av god eller dårlig kvalitet med tilhørende forklaring kom i liten grad frem. Dersom informantene delte en slags vurdering om dette, så var det som regel knyttet til egen rolle som leder av nemnd, tingrett, eller faggruppe – at de selv kunne gjort en bedre jobb, men at de har tillit til at deres ansatte/kolleger setter seg inn i nye veiledere og rutiner på egenhånd. Sitatet under illustrerer dette poenget:

«Jeg ser ikke bort fra at man kunne vært tydeligere [i implementeringen] for min del. Altså, det kan tenkes, i hvert fall jeg for min del, at jeg kan dette, jeg vet dette. Og så ser jeg at her er det systematisert. Og jeg kan ikke si at jeg har hatt veldig behov for å gå og slå opp i den veilederen.» (FN05)

Implementeringen kunne altså vært bedre, men samtidig fremkommer det her også en påstand om at det ikke nødvendigvis er et behov for veilederen, dersom beslutningstakeren mener hen er kompetent og bevisst når det kommer til barns deltakelse, men likevel:

«I forbindelse med at dette med samtaler med barn har blitt stadig mer aktuelt, så forbereder jeg meg ofte til de samtalene ved å gå gjennom veilederen. Litt sånn hvordan bygge det opp. Jeg tenker at veilederen er viktig, og vi er veldig fornøyde med den og fornøyd med at vi har en faglig ressursgruppe som jobber veldig godt med enhetlig saksbehandling og kompetanseutvikling i nemndene.» (FN05)

Likevel påpeker samme informant at veilederen kan være et praktisk verktøy og viktig hjelpemiddel for å forberede samtaler med barn, og at dette knyttes til en faglig ressursgruppe i organisasjonen.

Det er også vilje til endring:

«Jeg opplever jo at det er en sterk vilje og ønske om å være oppdatert og gjøre sitt beste i forhold til det. Sånn at jeg har ikke opplevd noen problemer med at det henger igjen i det gamle. Jeg opplever at alle er opptatt av å bruke nye veiledere og være mest mulig oppdatert da.» (FN08)

Det vises også til at det kan være en sterk vilje blant nemndledere til å være oppdatert og bruke nye veiledere, at det er en bevissthet omkring det å utvikle organisasjonen mot det som kan forstås som en mer barnevennlig og medvirkningsfokuset praksis.

«Jeg tenker at vi må ha et system som tar på alvor at barn er forskjellige. Sånn som alle andre mennesker er forskjellige, og derfor så må vi ha et knippe av muligheter. Vi kan ikke bare satse på en måte også tenke at det skal bli veldig bra.» (FN08)

Det fremheves også at siden mennesker er forskjellige; barn, foreldre, og beslutningstakere – så er dermed også sakene ulike. Dette kan kreve ulike alternative muligheter for medvirkning og deltakelse, og at dette kan påvirke hvordan barn best kan medvirke.

I tingretten fremstår det noe annerledes, som sitatet under viser:

«Jeg oppfatter at de er godt implementert. Vi har noen lokale variasjoner på enkelte praktikaliteter, men vi følger i det store og det hele opp den veilederen. Så svaret er at den er implementert, men det er klart at noe av dette er jo fryktelig langt. Det er jo ekstremt ordrikt. Så en kan si at det har for så vidt sin negative side, samtidig så har det den siden at de kan fungere litt som oppslagsverk. Men det er litt tosidig akkurat det her enorme omfanget. Og for min del, så må jeg nok si det, at det omfanget gjør at jeg gidder ikke å gå inn i den. ... Det blir liksom både det ene og det andre, men det er klart det kan fungere som oppslagsverk de gangene en må det, men det er pluss og minus med akkurat den siden. Og om plussen er større enn minusen, det er jeg usikker på, men det handler jo mye om det pedagogiske kanskje. Når en først legger ned såpass store ressurser for å få lagd dette, så bør det lages på en måte som gjør det realistisk å bli fulgt opp også.» (TR05)

Denne sorenskriveren påpeker både positive og negativ sider ved implementeringen av veiledere når de fungerer eller brukes som oppslagsverk. Det kan være et godt pedagogisk hjelpemiddel, men samtidig så stiller hen spørsmål ved hvor realistisk det er at oppfølgingen og implementeringen ved domstolene står i forhold til størrelsen på ressurser som blir satt inn i utviklingen av veiledere.

«Tilbakemeldingen om, kanskje særlig den siste nasjonale veilederen, er at den brukes veldig mye. Den er veldig praktisk, og dette gjelder jo mange andre ting enn bare det med høring av barn, men at veldig mange dommere har et aktivt forhold til den veilederen, for den gir svar på mange spørsmål som de lurer på i en sånn travel hverdag.» (TR04)

Inntrykket til denne informanten er at den siste av de nasjonale veilederne utsendt fra DA i stor grad brukes.

«Jeg tenker at det er veldig bra med sånne veiledere, men man har jo ikke som dommer tid til å sette seg ned og lese en sånn veileder fra A til Å, med masse sider. Vi har [også] seminarer, hvor vi inviterer sakkyndige, hvor psykologer og advokater som har mange av disse type sakene er med, og så diskuterer vi gjennomføring av sånne saker. Jeg mener ikke å kritisere veilederne, det er ikke noe galt med dem, men jeg tror ikke at veilederne i seg selv gjør at man klarer å få til dette på en god måte, uten at man legger noe arbeid i domstolen på at alle blir oppmerksomme på hvordan man bør behandle disse sakene.» (TR06)

Forholdet mellom tid til å sette seg inn i veiledere og seminarer med fagpersoner som har barn og familier som sitt fagområdet dras fram. Informanten stiller spørsmål ved hva som er årsaken til at en får til medvirkning på en god måte, og er kritisk til implementeringen av veilederne; domstolene bør legge mer arbeid i at dommere blir oppmerksomme på hvordan relevante saker bør behandles.

5.1.2. Andre verktøy

Til sammen trakk 18 informanter frem digitale systemer, intranett og saksbehandlingssystemer, som verktøy som minner på og/eller gir råd om barns medvirkning (ved å lenke til maler og rutiner). De omtalte disse i både positive og negative ordelag. Påminnelser fra saksbehandlingssystem kan være både repetitivt irriterende (men viktig) og intranettet uoversiktlig (men man blir kjent med det). Totalt 17 informanter omtalte at de hadde tilgang til ulike rutiner, maler, og bruk av andre veiledere når det kom til å invitere, gjennomføre og referere fra samtaler med barn. Forskning, litteratur og kompetansenettverk med sakkyndige og arrangering av fagdager og seminarer ble også trukket fram av 14 informanter, og ble omtalt som verktøy for å bedre barns medvirkning.

Maler og veiledere til skriving av vedtak eller dom snakket 9 informanter om. Her var svarene noe varierende mellom nemnd og domstol. For domstolene rapporterte ingen at det var detaljerte maler for dom, men at de har en generell mal for dom, med fire overskrifter. For nemndene eksisterer det en veileder for å skrive vedtak og få frem barnets mening, og det ble rapportert at saksbehandlingssystemet gir dem indikasjoner på hva de kan ha med i vedtaket.

Ikke alle informantene var like bevisst på eller opptatt av hvordan ulike verktøy kan forme og være med på å bistå beslutningstakere i å sikre barns deltakelse. Likevel så noen helt klart styrker og svakheter med saksbehandlingssystemer og andre ressurser, hvor de kunne bli bedre, og hvorfor påminnelser og repetisjon i systemet hadde fordeler. Det var hjelpemidler tilgjengelig for beslutningstakerne utover veilederne, for eksempel systemer for saksbehandling, og i noen tilfeller lokalt utformede maler.

«Saksbehandlingssystemet er jo noe som gjør at vi blir bevisste [på] hvordan vi skal ta dette inn i vedtakene? Man kan selvfølgelig klikke seg gjennom disse punktene, og likevel ikke ta det inn i vedtakene, men det skal mye mer til. Så jeg tror at sånne verktøy er ganske viktig i forhold til bevisstgjøring.» (FN02)

Informanten peker på saksbehandlingssystemet som et strukturerende verktøy som minner dem om barnets deltakelse som del av prosessen. Hen drar fram at dette er med på å bevisstgjøre og minne dem på stegene i prosessen og saksbehandlingen, og at dette er viktig, det øker terskelen for å hoppe over eller glemme disse stegene.

«Du får hele tiden spørsmål [i saksbehandlingssystemet] om barns deltakelse. Er avgjørelsen i samsvar med barnets uttalelse eller ikke? Jeg synes absolutt saksbehandlingssystemet er lagt opp sånn at vi skal være veldig påpasselig med at barn skal medvirke. Kanskje i den grad at det nesten er litt irriterende fordi det er mange trykk. Det er mange forskjellige elementer du skal innom. Men det er jo strengt tatt en fin ting, for jeg føler man får hele tiden en påminnelse om det.» (FN06)

Denne informanten peker også på saksbehandlingssystemet som et viktig verktøy for påminnelse og vurdering av barnets deltakelse og barnets uttalelser.

I tingretten rettet oppmerksomheten seg også mot maler og andre ressurser.

«Nei, vi har ikke maler, men jeg vet at det har vært tatt opp på de nasjonale dommersamlingene. Det var vel gjerne i fjor at vi hadde barnevernssaker som et eget tema. Da ble det blant annet [behandlet] det med skriving av dom i disse sakene, der man påpekte akkurat det med at man bør ha et eget kapittel i forhold til hva har vært gjort, og hva er barnets synspunkt? Hva er kommet fram? Sånn at det tydeliggjøres at barnets stemme høres gjennom avgjørelsen, og ikke bare som et bittelite avsnitt på fjerde linje helt avslutningsvis.» (TR01)

Maler er ikke generelt i bruk i domstolene, men det er en pågående diskusjon, for eksempel i faglige sammenhenger som seminarer, om hva som bør være med i en dom. For eksempel hvor mye som må skrives om barnets stemme.

«Vi har biblioteket vårt, vi har elektroniske kilder, og særlig så jeg tror nok at vi har et relativt åpent miljø og et godt samarbeid med familievernkontoret, som faggruppen jobber opp imot, og hvor de har noen presentasjoner for dommergruppa, for de har jo et barnefaglig perspektiv i motsetning til vår juridiske utdanning. Og så har vi jo regelmessig noen av de sakkyndige til å holde foredrag for dommerne, sånn at vi er nok veldig opptatt av å ha tett kontakt med det eksterne miljøet for å få en faglig utveksling på hvordan ser verden ut på den andre siden, og hvordan [kan vi gjøre] samfunnsoppdraget vårt på best mulig vis?» (TR05)

Her drar informanten fram domstolens åpne miljø og dialog med fagpersoner utenfor domstolene som et viktig hjelpemiddel, utover det de har av bibliotek og elektroniske kilder, som kan bistå dommerne i å sette seg inn i tematikken.

5.1.3 Likebehandling

Likebehandling var et gjennomgangstema både med tanke på barns deltakelse, informasjon, og kanskje spesifikt beslutningstakernes syn på veilederne, enhetlig praksis, og rom for skjønn og uavhengig dømmende virksomhet. Spenningen mellom forutsigbarhet for barn og foreldre, og beslutningstakernes uavhengighet ble diskutert av alle informantene i større eller mindre grad. Uavhengigheten blir tatt for gitt (som et premiss), men det var noe variasjon om hvor bredt forståelsen av uavhengigheten favnet, hvor ofte det ble et argument for at endring og forutsigbarhet måtte vike for uavhengigheten. Dette kan forstås som om at barnas rettighet til deltakelse og medvirkning på den ene siden følger av loven, men samtidig hva akkurat det vil si er opptil den enkelte beslutningstakers skjønnsmessige vurdering.

«Det er jo avgjørende og en forpliktelse tenker jeg, at man har retningslinjer som sikrer at vi fanger opp dette, at vi opptrer noenlunde likt. Og veiledere tenker jeg at er en måte å sikre det på som jeg oppfatter som god.» (FN05)

Veilederen kan være et virkemiddel som sikrer mer likebehandling.

«Ja, men det der at vi gjennomfører samtaler på ulik måte, det kan man jo bare fjerne, eller i hvert fall minimere ved hjelp av mer felles opplæring. Sånn at vi ble likere. Samtidig så tenker jeg jo [det er] en dialog, og da blir det jo veldig ulikt. Noen gir svar som du får til å bygge videre på, noen sier bare ja eller nei.» (FN10)

I praksis gjennomføres samtaler med barn ulikt, og det må opplæring til for å minimere denne ulikheten, selv om samtaler blir ulike basert på barnas svar og kvaliteten på dialogen med barna.

«Jeg tenker at [veiledere] er et godt instrument til å sikre lik behandling, men så kommer vi jo aldri utenom at folk kan bruke det samme instrumentet på forskjellige måter. Saker er forskjellige, og barn er forskjellige. Sånn at jeg tenker at det skal være rom for fleksible løsninger der hvor det er behov for det, men jeg tenker jo at sånne retningslinjer sikrer i større grad likebehandling da.» (FN09)

Selv om veiledere kan sikre likere behandling, så kan de også forstås og brukes forskjellig. Dette kan knyttes

til at saker og barn er forskjellige. Et rom for fleksible løsninger kan være nødvendig.

Blant informantene fra tingretten kommer viktigheten av deres uavhengighet sterkere til uttrykk enn blant informantene fra nemndene.

«Ja det er jo menneskets natur. Vi bruker jo selvet i dette, det er vanskelig, og dette er jo en generell problemstilling i alt [vi gjør]. Du møter forskjellige dommere og man forstår tingene forskjellig. Så det er vanskelig å helt komme bort fra det uten å rokke ved dommerens uavhengighet. Så der har jeg mer tro på informasjon, kursing – en forståelse for hva som er det gode dommerverket i denne saken.» (TR02)

Informanten trekker fram at ulikheten mellom dommere og deres forståelse av veiledere kan bøtes på ved bedre informasjon og kursing for skape en forståelse for hva en god praksis er.

«Dommere har jo ulike oppfatninger av faglige spørsmål i saker og hvordan en sak skal løses, hva som er mest fornuftig saksbehandling. Det ligger jo litt i dommerrollen. Dommerne er jo uavhengig og kan ikke instrueres, og – la oss si at en dommer hos meg bestemmer at «nei, jeg mener at det ikke er riktig at dette barnet skal høres.» Så kan jeg være uenig i det som leder, men jeg kan ikke gå og si til den dommeren at «du er faktisk nødt til å høre det barnet» og gripe inn i dommerens avgjørelse. Men jeg må innrømme at jeg synes det veldig sjeldent forekommer at dommerne er veldig uenig i hvordan man skal behandle en sak og bruke en veileder.» (TR07)

Denne informanten trekker fram at det ligger i deres rolle som dommere at det vil være forskjellig oppfatning og forståelse, men påpeker også at hen oppfatter at det skjer sjeldent.

«Vi er uavhengige i vår dømmende virksomhet. Men samtidig så er vi jo underlagt et regime i vårt ansettelsesforhold ... det var vel også et tema for særdomstolsutvalget, at de som skal jobbe med disse sakene skal gjennomgå en viss form for tvungen opplæring. Og det synes jeg er bra. For jeg mener at det er kjempeviktig, men at det vil stride mot vår uavhengighet, det kan hende det.» (TR13)

Informanten drar frem at pålagt opplæring kan være en fordel for behandling av barnevernssaker, men stiller det mer åpent om hvorvidt slik opplæring, og i forlengelse av det bruk av veiledere, kan være en utfordring av deres uavhengighet. Hen påpeker også at uavhengigheten er begrenset til deres dømmende virksomhet, men at de fortsatt er i et ansettelsesforhold, som kan insinuere at arbeidsgiver kan stille visse forventninger til ansatte, om ikke i dømmende virksomhet, så i rollen som ansatt, kompetanseheving, med videre.

5.1.4. Opplæring og kompetanse

Opplæring dras fram som viktig for å sikre gode beslutninger og at de ansatte har oversikt over lover, forskrifter, og kommende endringer, inkludert opplæring i, trening, og opprettholdelse av intervju- og samtaleferdigheter med barn. Det sier noe om beslutningstakernes oppmerksomhet til umiddelbare og langsiktige mål og endringer; for å øke bevissthet omkring hvilke kommunikasjonskanaler som kan brukes med barn, hvordan gi bedre informasjon, hvordan trygge barn, og skape en tillitsbærende relasjon i medvirkningssamtalen dersom barnet høres direkte.

Opplæring er i begge organisasjoner administrert og organisert sentralt ved henholdsvis SE eller DA. Samtidig som det er lokal opplæring og oppfølging som tilsynelatende kan være preget av variasjon.

I nemnda er lokal opplæring gjennomført på ulike måter, men en fellesnevner når det kommer til oppdatering/videreopplæring er felles fagmøter for alle nemndene arrangert av SE, samt bruk av lokale møter som tar opp viktige tema, som for eksempel barns deltakelse og medvirkning.

«Også har vi jo dette som tema på fagmøter som gjelder for hele nemndvirksomheten, alle nemndene. Og vi tar også jevnlig opp og diskuterer problemstillinger rundt det her hos oss lokalt.» (FN08)

Tingrettene har liknende løsninger, som dommersamlinger og kontormøter. I tillegg har flere tingretter egne

faggrupper.¹¹ med ansvar for et bredere eller smalere rettsområde. I noen tingretter er det spesifikt om barnerett, i andre tingretter er barnerettslige spørsmål inkludert i faggrupper som har tvistesaker som sitt rettsområdet. Disse kan ha ansvar for opplæring og oppdatering lokalt:

«Organisatorisk så er det vel så enkelt som at den praktiske utførelsen er satt bort til en faggruppe som har dette som sitt ansvarsområde. Og da er det jo min oppgave å følge opp at de utfører den oppgaven på en måte som er tilfredsstillende. Eller som er bedre enn tilfredsstillende, som er god. Men svaret er at jeg utfører ikke dette, altså jeg vil ikke være den som i praksis utfører det selv, men jeg har ansvar for at det blir gjort.» (TR05)

Informantene fremhevet også mer om hvordan de sikrer og hever kompetanse gjennom oppdatering av kunnskapen til beslutningstakerne. Dette skjer ofte ved sentralt utsendt informasjon via e-poster eller på intranettløsninger.

«Det kommer jo enten på mail eller på intranettet fra sentralenheten. Og der prøver vi å følge med. Av og til så legges ting ut på intranett og vi har opplevd at det er viktige ting som legges ut der uten noen beskjed i det hele tatt. Da risikerer man at det drukner. Det kommer ikke på forsiden, så da ser vi det ikke. Det har ikke skjedd med det som har med barn å gjøre. Men ellers så er det sånn at når vi ser noe så har vi en praksis at vi snakker om det, og senest på neste kontormøte, hvor vi tar opp ting som har skjedd siden sist, og da ser vi også på innholdet. Er det noe vi må gjøre med dette her sånn at vi faktisk skal få gjort det? Eller var dette i grunnen bare en sånn stadfesting av det vi allerede gjør?» (FN10)

Informanten påpeker at bruk av e-poster og intranett er suboptimale løsninger da det kan være et stort tilfang av ny informasjon som gjør at viktige nyheter og oppdateringer kan drukne blant andre oppdateringer. Her dras kontormøter frem som en viktig arena for å sørge for at ansatte får satt seg inn i og diskutert oppdateringer, og sammenlignet det med eksisterende praksis til organisasjonen.

«Vi er jo [få] jurister her, og det er ganske lett å ha en liten kollokviegruppe på de ulike temaene, og vi deltar også i høringsarbeid når det er noe som er ute på høring før kommer nye regler og retningslinjer.

Vi har en veldig lav terskel for å snakke sammen om faglige spørsmål, sånn at det er alltid faglige spørsmål som diskuteres mellom oss. Og det er jeg også veldig opptatt av som leder at det skal være en trygg atmosfære som gjør at det er ikke noen dumme spørsmål, en må spørre hverandre, en må snakke med hverandre, en må diskutere, og der opplever jeg at terskelen er veldig lav hos alle.» (FN08)

Denne informanten drar fram at det er en liten organisasjon med få jurister, som gjør at terskelen er lav for å organisere faglige diskusjoner og oppdateringer, og at hen som leder forsøker å kultivere dette. Dette vitner også om en mulig sårbarhet knyttet til hvor mange ansatte som er beslutningstakere, og at ved større nemnder (og domstoler) kan slike møter være mer utfordrende å arrangere og muligens mindre samlende da terskel for (aktiv) deltakelse kan være høyere.

Fra tingretten er svarene noe mer rettet mot rollen som dommer og pliktene som hører med.

«[Dommere] plikter jo ved sin dømmende virksomhet å følge de rettsreglene som gjelder på det aktuelle rettsområdet. Det er jo en plikt de har i jobben sin. Og det [som kan gjøres] det er jo å tilrettelegge og oppfordre til kompetansetiltak. [Man] kan ikke instruere noen, men man kan oppfordre til det og dommerne tar imot oppfordringer. Og i den her oppfordringen og i de tiltakene som tilrettelegges, så er det jo penset inn på å ha en bevissthet på barns medvirkning, og det har man jo hatt et særlig fokus på ved utvikling av kompetansetiltak i de siste 8-10 årene.» (TR15)

Informanten fremhever at kompetansetiltak er viktig, men mener at dommernes uavhengighet innebærer at DA eller sorenskriver ikke kan forvente eller kreve at dommere oppdaterer seg eller gå gjennom kompetansetiltak, det kan kun oppfordres. Her oppstår det spørsmål om forholdet mellom kompetanse og

¹¹ I 2023 ble det etablert faggrupper for barnesaker i alle tingretter og lagmannsretter, i tillegg er det etablert en nasjonal faggruppe for barnesaker med medlemmer fra de lokale faggruppene.

dømmende virksomhet, og om hvorvidt det å ha blitt ansatt som dommer automatisk vil si at det antas at en dommer til enhver tid besitter adekvat kompetanse til å løse alle rettslige spørsmål, og at det ikke kan forventes eller kreves at dommere oppdaterer seg og gjennomfører kompetansehevingstiltak. Riktignok kan dette påvirke dere dømmende virksomhet, men er det rimelig å likestille en slik forventning eller et slik krav med en instruksjon av dømmende virksomhet? Eller er det en instruksjon fra ledelse til ansatte om å ha tilstrekkelig kompetanse?

«Vi prøver å fordele det. Vi har både ukebrev hvor vi legger ut informasjon, og så har vi de faste møtearenaene våre som for eksempel i barnerettsgruppa. Det er noe vi bringer inn dit, også hører vi med dem; hvilke forslag har barnerettsgruppa på hvordan dette skal tas i bruk hos oss? Vi må gjøre det ganske synlig. Det har vist seg at hvis denne informasjonen om at «nå er det ny veileder» bare kommer på intranettet, så blir den ikke lest. Vi er nødt til å ta den fram og minne om det visuelt, ta det opp i et dommermøte og vise «her trykker man» og «sånn går man fram». Ellers blir det for passivt, hvis de ikke ser hva den direkte nytten av det er så er det ikke interessant.» (TR03)

Informanten fremhever at det å lene seg på organisasjonens strukturelle løsninger, som intranett, ikke er en løsning som garanterer oppdatering og kompetanseheving. Det krever strukturelle og kulturelle løsninger ved den enkelte organisasjon for å dra frem og bevisstgjøre oppdateringer og endringer.

5.1.4.1. Vurdering av opplæring

Sammenvevd i uttalelser om opplæring deler også informantene vurderinger av kvalitet, form, og/eller innhold i, og meninger om, opplæring og (uformell) videreopplæring, fra både det som arrangeres fra sentralt hold og det som arrangeres på lokalt nivå. I nemndene er det regelmessige digitale fagdager for hele nemndvirksomheten:

«Jeg synes fagdage vi har, digitale fagdager, er veldig bra. Vi har hatt om barns medvirkning der, men det er veldig enveiskommunikasjon. Jeg tror at de bør tenke nasjonalt på å ha noe som sørger for mer toveiskommunikasjon, at man diskuterer ting som hver enkelt synes er utfordrende, som man trenger mer trygghet på. Jeg synes også at man kunne laget noen videoer av en samtale som har gått bra, eller en som ikke har gått dårlig, at man jobber mer aktivt med dette fagtemaet. Sånn at det ikke bare blir informasjon. Og det er viktig at det er nasjonalt, i og med at jeg har en liten bekymring for at det er litt ulik praktisering.» (FN02)

Det er også andre muligheter for læring om barnesamtalen, det kan være en fordel at det også er opplæring som er basert på baserer seg mer på dialog innad i organisasjonen, og at opplæringen ikke er dominert av teori og informasjon, men også inkluderer praktiske og reelle eksempler ved for eksempel filmeksempler av samtaler med ulik kvalitet og ulikt utfall.

Det er også gehør innad i organisasjonen, fra sentralt hold, når det kommer til opplæring og tilbakemeldinger på kvalitet. Videre drar informanten også fram et spenningsforhold mellom å være jurist og det å gjennomføre en barnesamtale. Opplæring kan kanskje bote på noe av denne utfordringen.

«Man blir jo hørt i dette systemet. Så jeg synes det er bra, men så skal en jo huske at det man ikke kommer forbi er jo at nemndlederne er jo utdannet jurister. Og kan jo aldri se for seg at vi skal bli spesialister i samtale med barn. Det må vi bare erkjenne, at det er ikke det vi er. Vi er jurister og det er ikke noe etterutdanningsprogram om samtaler med barn, [vi har] den interne opplæringen og det er personlig egnethet. Opplæring i samtalen med barn for nemndledere blir jo først og fremst at vi har i flere sammenhenger hatt psykologer som har gitt oss gode råd. Vi har snakket sammen om best praksis, og så vil det jo være et individuelt spørsmål i hvilken grad dette kan implementeres i ens egen måte å være på da.» (FN07)

Opplæring vil dog ikke gjøre juristene til spesialister i barnesamtaler, men det kan utvide praksisen og gjøre den bedre.

I tingrettene har de dommermøter som kan ta for seg rettsfaglige temaer til diskusjon, for eksempel når det kommer lovendringer og viktig rettsavgjørelser.

«Dommere er jo regel-lojale mennesker, så når de skjønner at det finnes noen regler som de har ansvar for å følge, så blir de opptatt av å finne dem og følge dem. Sånn at det viktigste vi gjør, synes jeg, det er å etablere den kulturen, så det vi gjør på de innledende programmene. Det er jo både gjennom å snakke om ting, [og] vise noen filmer med barn med ulike fagfolk. Det viktigste vi kan gjøre er å mane til en del refleksjon hos dommeren om det åpenbare i at det barnet saken gjelder, er nødt til å ha plass på et vis, og at det er vårt ansvar å finne ut: hvordan kan vi gjøre det på en best mulig måte? Der er jo vi litt heldigere stilt enn en del andre faggrupper, for vi er så vant til at: OK, her finnes det et regelsett med noen hovedregler og unntak. Da må vi finne ut av det, vi sørger for å gjøre det ordentlig.» (TR11)

Informanten her fremhever profesjonen og faget dommerne representerer, og viktigheten av å fremme en kultur gjennom opplæring som bygger på styrkene til dommere. At det å identifisere regler er sentralt, og at ulike virkemidler, som for eksempel bruk av filmer, kan gi gode pekepinner og være grunnlag for refleksjon i samråd med andre faggrupper.

«Jeg var jo en av de som synes at jeg måtte lære meg alt selv. Jeg tenker jo at det fortsatt er sånn fremdeles, men vi har jo laget noe, noe ligger jo der da. Også kan du spørre etter det. Vi har jo en dommerpod, et refleksjonsgrunnlag. Du har veileder som sier noe mer enn den gjorde før, men fortsatt er det ikke noe dypt pleiende i forhold til hvordan man ivaretar [barnets rettigheter]. For til syvende og sist, så er ikke det å gi barn en rett til deltakelse er ikke det samme som å gi en reell opplevelse av å bli ... Barnets opplevelse av å få reell deltakelse vil jo avhenge veldig av hvordan det blir utøvd. En samtale er jo et levende fora. Der når vi snakket sammen sant, så om du føler at jeg hører på spørsmålene dine og svare på det du spør om er om jeg drar av gårde på egenhånd, det er jo noe som skjer «live».» (TR12)

Denne informanten viser at det er opplevde ulikheter mellom tingretter, at hen ble overlatt til seg selv i stor grad, og at hen oppfatter at det er slik fremdeles. Materialet som er tilgjengelig er ikke «dypt pleiende».

5.2.Vurderinger

På spørsmål om hvordan de vurderer opplæring er både nemndledere og dommer opptatt av forholdet mellom sentral og lokal opplæring og vedlikehold av kompetanse. Om veilederne kommer en ambivalens klarere til uttrykk, med både optimistiske og kritiske bemerkninger. Ambivalensen kan være knyttet til rollen som leder med ansvar og uavhengig beslutningstaker. Informantene drar også her inn andre verktøy som intranett og saksbehandlingssystemer som kan hemme og/eller fremme barns deltakelse.

Til sammen var 24 av informantene eksplisitt optimistiske i sin vurdering av veilederne. De anså veilederne som viktige verktøy eller hjelpemidler for å assistere likere praksis og opplæring. Samtidig hadde 21 informanter kritiske bemerkninger eller forslag til forbedringer av veilederne. Kritikken og forslagene handler om flere aspekter ved veilederne, også relatert til andre verktøy. For eksempel, begrensninger ved veilederne knyttet til oversikt, at den bør være bedre, at veilederne er veldig lange, at veilederne bedre kan ta i bruk relevante eksempler, konkrete problemstillinger, løsningsforslag, og effektivisering av saksflyt.

5.2.1. Optimisme

Veilederne blir omtalt i positive ordelag, både av nemndene og tingrettene.

«Jeg synes det var veldig bra at vi fikk nye retningslinjer, for det trengte vi, og jeg synes de er gode. De er veldig detaljerte på regelverket. Og de er også detaljerte på typeeksempler, og det tror jeg er bra. Veldig mye som man kan bruke som nemndleder for å få mer kunnskap om dette som handler om barns medvirkning ... jeg synes det er svært nyttig. Både i forhold til å øke kompetanse, når jeg tenker på den veilederen, som er veldig detaljert i regelverket og så videre, øker kompetansen og så skaper det trygghet. Og da har man kanskje mer vilje til å gå inn i det og ta samtalen med barnet selv.» (FN02)

Nemndlederen fremhever av veilederen er god, detaljert, og nyttig. Både til hverdagspraksis og til kompetanseheving, som kan implisere at veilederen er viktig med tanke på en kulturendring ved at nemndledere får mer trygghet og vilje til å gå inn i samtaler med barn.

«Vi har hatt et fokus på barns medvirkning både før og etter at denne veilederen kom. Så jeg kan ikke si at vi her på kontoret har gått gjennom veilederen fra side til side og diskutert. Men vi oppfatter jo selv at vi har et veldig solid fundament da, for å våke over barns medvirkning og sørge for at det skjer.» (FN05)

Det kommer også frem at ikke alle nemndkontorene har gått gjennom veilederen nøye i fellesskap, selv om eller på grunn av det fokuset de har lokalt på barns medvirkning.

Blant informantene fra tingrettene ser det ut til å framstå noe likt.

«Jeg synes veilederen er veldig god og den er veldig praktisk og veldig enkel å klikke seg gjennom, og veldig enkel også for oss å bygge ut hvis det er noe mer vi trenger å ha på. Jeg tenker jo at det er nyttig verktøy for oss. Da har vi muligheten til å tenke litt gjennom det, også se er dette noe som passer for oss, skal vi tilpasse det, og det er et utgangspunkt om ikke annet da.» (TR05)

Sorenskriveren fremhever at den er praktisk og enkel å bruke, at den er nyttig et nyttig verktøy.

«Altså jeg tenker jo at det er veldig viktig å ha gode rutiner og ha gode saksflyter, fordi dommere er jo så forskjellige, ikke sant? Og de kan til og med ha litt forskjellig syn på en del saksbehandlingsspørsmål, så jeg tenker at det er veldig greit at det er felles retningslinjer som vi skal forholde oss til, sånn at vi gjør det rimelig likt.» (TR07)

Informanten knytter veilederen til rutiner og saksflyt, for å sikre at de ulike perspektivene til dommerne følger noe felles for å sørge for rimelig lik praksis.

5.2.2. Kritikk og Forbedring

Informantene fra begge organisasjoner kom også med kritiske bemerkninger eller forbedringspunkter.

«Det er noe som mangler, og det er ofte det mange nemndledere synes er vanskelig, og det er selve samtalen. Hvordan den kan eller skal foregå og hva som er viktig å tenke på. Jeg vet at det står noe, men jeg kunne ønske meg at det var enda mer om det. Men den er jo mye bedre enn den forrige retningslinjen vi hadde. Den var svært generell og veldig lite til hjelp.» (FN02)

Informanten drar fram at veilederne er generelle og dermed lite til hjelp når det kommer til rettledning på gjennomføring av selve samtalen med barn.

«Nei jeg tror nok at de kanskje skulle vært enda mer praktisk til hvordan en skal gjennomføre disse tingene. For jeg tror at den praktiske gjennomføringsmåten, at de på en måte er litt sånn vag på det, [og det] gjør at ting kanskje ikke blir gjort? Så hadde det vært en tydelig anbefaling om at barnet skal komme slik og sånn, altså bli noe tydeligere på sånn praktikaliteter rundt dette. Fordi det ender opp med at hver gang en skal gjøre dette, så blir det et helt arbeid rundt praktisk tilrettelegging, og det ene med det andre.» (TR05)

Sorenskriveren påpeker noe lignende som nemndlederen, at veilederen deres kunne vært bedre på å assistere praktisk gjennomføring. Veilederen er for vag, og bør ha tydeligere anbefalinger og være tydeligere på praktisk gjennomføring.

5.2.3. Hemmer eller Fremmer

Alle informanter identifiserte også hemmende og/eller fremmende sider ved verktøyene og strukturene de jobber innenfor når det kommer til barns deltakelse. For eksempel ble det dratt fram forhold som tidsbruk, reising i mindre sentrale strøk, antall samtaler, barnets rettighet til deltakelse, og barnets beste. Det ble også dratt fram at kommunikasjonen mellom nemnd og domstol er dårlig sammenlignet med andre rettsområder. Kommunikasjon kan også være en utfordring mellom nemnd og barnevern. Det kom uttalelser om at det er et godkjenningspress av endringer, og at ulike saksbehandlingssystemer som brukes kan være hindre for effektiv saksflyt.

Saksbehandlingssystemene til nemnda og tingretten er en kilde både til hjelp og merarbeid som både kan hemme og fremme barns deltakelse.

«Vi får jo gjennom saksbehandlingssystemet stadige påminninger om barns rett til medvirkning. Det er en fremmer. Og det er en forkontroll som skal gjøres i alle saker hvor man skal ta stilling til hvordan skal barnet høres. Det er noe av det første vi ser etter, og vi er veldig oppmerksomme på i hvilken grad kommunen har opplyst om barnets medvirkning. Det er jo en diskusjon vi har hatt over tid at det er vårt ansvar å sørge for medvirkning på vårt nivå av saksbehandlingen, mens det er kommunens ansvar å avklare om barnet ønsker å medvirke. Og det synes jo jeg har vært litt betenkelig. Jeg har fått saker hvor det står at «vi synes barnet burde få en talsperson», og så får jeg den påminningen gjennom det digitale systemet om «er dette avklart?» Og så må vi ta en ny runde med kommunen og sjekke «har dere nå formidlet til barnet at det har en mulighet til å komme og snakke direkte med de, eller den, som skal bestemme?» Så må vi ta nye runder på det.» (FN05)

Kommunikasjon mellom organisasjoner og hvordan prosedyrer følger og begrunnes i brev og skriv mellom organisasjonene fremstår for denne nemndlederen som noe som kan hemme god saksflyt og barnets rett til deltakelse. For eksempel ved at det ikke fremkommer tydelig om det er avklart at barnet ønsker talsperson, eller om det er barnevernet som mener barnet bør ha en talsperson.

«Det som hemmer det er jo at det er fryktelig tungvint. Alle saksbehandlingssystemene får vi fra sentralt hold, og det er et stort press på å få gjort endringer. Og alle tilpasninger må godkjennes for alle, så jeg opplever at også på dette området, så går utviklingen for sent. Altså vi må ha, vi må lage tilpasninger, ikke sant? Vi må lage standardbrev, vi må lage ting istedenfor at systemene hadde styrket det.» (TR02)

Sorenskriveren drar fram utfordringer knyttet til tungvint saksbehandlingssystem, og at alle endringer og tilpasninger må godkjennes for alle, med andre ord er utviklingen for saktegående og det er et hinder for barns deltakelse. Forholdet mellom sentrale normer som gjelder for alle og lokale løsninger for å løse utfordringer.

5.3. Praksis

Erfaringer med å høre barn i praksis utgjorde en stor del av intervjuguiden og informantene delte stort sett veldig villig fra egne erfaringer, både som beslutningstakere selv, men også som ledere med kunnskap og innsikt i sine kollegers erfaringer, praksis, og hverdag. Dette inkluderte observasjoner om fortidig praksis versus nåtidig praksis.

Praksis er nært knyttet til dilemmaer, og det kommer også her til uttrykk en ambivalens omkring å høre barn direkte og indirekte. Det er spesielt forholdet mellom profesjonen som jurist opp mot andre profesjoner som kan være mer egnet til å snakke med barn i visse situasjoner.

«Jeg er fornøyd med ordningen at vi snakker med barn selv, forutsatt at vi er obs på de dilemmaene, at vi er obs på egen begrensning. Vi er jurister, vi er ikke psykologer, at vi sørger for å få tilstrekkelig bistand fra psykologen, sørge for tilstrekkelig veiledning, og jeg tror også at vi vil trenge å få personlig veiledning, coaching, sørge for at ikke vi faller ned i noen dumme grøfter som vi ikke liksom er klar over og ikke kommer oss opp av.» (FN07)

Her vises det til arbeidsdelingen mellom jurister og fag/sakkyndige psykologer, og er et uttrykk for at å høre barn fungerer, men at det er noen mulige fallgruver uten tilstrekkelig opplæring. Dette gikk igjen i de fleste nemndintervjuene, med noe variasjon.

Sorenskriverne og fagkoordinatorerne fra tingrettene vektla i deres svar at barns rett til deltakelse var viktig og at de vektla det høyt.

«Jeg tror det at det er et veldig fokus på og forståelse for at dette skal gjøres. Altså dette er en del av jobben. Dette skal tilrettelegges for. Man gjør det på forskjellige måter, det gjør man, og vi er forskjellig i hvor komfortabel vi er med å snakke [med barn], altså å gjøre det selv, så det gjøres nok litt forskjellig og det er greit, men jeg tror og håper at det er et stort fokus, at man er flink til å gjøre det. Men jeg kan jo ikke være sikker da.» (TR02)

Sorenskriveren over viser til hvor viktig dette er og at det er en del av deres arbeid. Likevel uttrykker hen usikkerhet omkring hvor gode de er på å tilrettelegge for deltakelse. Neste sorenskriver setter søkelys på

diskusjonen om hva medvirkning er i sammenheng med bevisvurdering:

«Og så er det jo den her evige diskusjonen på hva barns medvirkning egentlig er, om det er en rettighet eller et bevis, som medfører ganske store konsekvenser om du velger det ene eller det andre. Og lenge tenkte man om det som bevis, og da er det klart at det ville medføre en del prosessuelle ting som ville gjøre at det var en stor belastning for et barn. Da ville man jo for eksempel ønske å ta opp en samtale med barnet – filme det – sånn at man kunne vise det som et bevis i saken; man skal ha kontradiksjon, man skal ha mange aktører inne som skal stille spørsmål, og da blir jo dette veldig vanskelig. Men hvis man ser det mer som en rettighet for barnet, så kan jo dette gjøres mye mer på barnas premisser. Og det er vel den holdningen vi i større grad har klart å få inn i domstolene etter hvert. At man er litt sånn enige om hva dette faktisk er, at dette er en rettighet, og da er det enklere for mange flere dommere å tenke at dette er noe bra, og ikke noe som er på en måte vondt og vanskelig for barna.» (TR04)

Spørsmål omkring barnets mening som bevis eller rettighet gikk igjen i intervjuene, det knyttet seg gjerne til spørsmål om partsrettigheter, kontradiksjon, men også til deres egen rolle som beslutningstakere. For eksempel problematiserer neste sorenskriver hvordan det dokumenteres, hva som kan videreformidles, og om forståelsen av rammene for samtalen:

«Hvordan skrives det for eksempel referat, hva forteller en barnet? Hva kan formidles videre til foreldrene? Er dette en fortrolig samtale eller er det ikke? Altså det er selvsagt ikke en fortrolig samtale, men en eksponerer jo til en viss grad barnet også i denne samtalen. Det å formidle informasjonen videre, og det tenker jeg er både en juridisk, men også en etisk side knyttet til det da.» (TR05)

Alle delte om sine erfaringer og på spørsmål om preferanser om å snakke med barn direkte, selv med eller uten meddommere, eller få det rapportert/gjenfortalt av en talsperson eller sakkyndig, uttrykte et flertall av informantene en preferanse for å snakke med barn direkte (med eller uten meddommere). 8 av de 9 daglige lederne fra nemndene foretrekker direkte deltakelse, den niende trakk dette mer i tvil og svarte mer uklart om preferanse. Av tingrettsdommerne deler 7 av 14 preferansen for direkte deltakelse, mens 2 uttrykte en preferanse for å bruke begge måter å høre barn på, de resterende 5 dommerne foretrekker indirekte deltakelse ved bruk av sakkyndig. Uavhengig av preferanse, kommer det likevel fram en ambivalens når informantene fremhever at mye er avhengig av en «konkret vurdering» og hva som er «mest hensiktsmessig» for barnet eller saken, som uttrykt her:

«Det er veldig verdifullt for oss å møte barnet, som tross alt er hovedpersonen, og få et inntrykk av vedkommende. Man skal ikke underslå at det har betydning, når vi først skal fatte denne avgjørelsen. Og så slipper man det mellomleddet med eventuelle misforståelser, ledende spørsmål, påvirkning og så videre. Men jeg synes at vi skal bruke sakkyndig der barnet er særlig sårbart eller har noen utfordringer eller diagnoser, eller noe som gjør at det kan være ekstra vanskelig. Da synes jeg vi skal bruke en sakkyndig som har kompetanse til nettopp det da.» (FN02)

Nemndlederen over uttrykker en preferanse for å snakke direkte med barnet tuftet på prinsipielle og substansielle grunner, men drar også inne verdien av og viktigheten ved å kunne bruke sakkyndige som talsperson når det er særskilte aspekter ved saken og/eller barnet som tilsier at det kan være mer forsvarlig.

«Det kan gjøres på begge måter. Det kommer litt an på hvor i prosessen man er hen. Jeg er litt opptatt av hva barna utsettes for til enhver tid når man skal ha samtale med dem. Når det gjelder barnevernssaker så har de allerede vært i kontakt med barnevernet, de har hatt samtaler med barnevernet, de har kanskje hatt samtaler med BUP. De har kanskje hatt samtaler med en sakkyndig, så skal du tilby dem å ha samtaler med dommeren, så skal i tillegg tre dommere møte dette stakkars barnet. Og jeg sier virkelig stakkars barnet altså, og jeg er nok kanskje i overkant mer enn mange andre opptatt av hvilken belastning det er for disse barna å skulle uttale seg i øst og vest i medvirkningsøyemed og i medvirkningskravet. Sånn at hvorvidt det er en dommer, altså fagdommeren som har samtale, eller hvorvidt det er alle tre, det tror jeg vil komme litt an på hvor nært opp til hovedforhandling man har den samtalen rett og slett. Og hvor gammelt barnet er.» (TR01)

Sorenskriveren over illustrerer tvilen en del flere dommere utviste når det kommer til preferanser og hvilken belastning de mener det kan være for barn, spesielt barnevernsbarn, å snakke med dommerne, samt at alder kan spille en viktig rolle.

5.3.1. Preferanser for direkte deltakelse

Flertallet av nemndlederne uttrykte preferanse for direkte deltakelse. Både for barnets del, men også for at det arbeidet de utfører skal bli best mulig opplyst.

«Når barnet selv ønsker å prate med nemnda, tenker jeg er det klart beste. For da får du møte barnet, du får et inntrykk av barnet selv, face-to-face, som har en veldig stor verdi. Da får du [det] rett fra kilden, pluss at du får møte hovedpersonen i saken. Ofte så er det sånn at du har aldri møtt barnet. Ja, det er ikke noe bilder, det er et rent skriftlig inntrykk. Så [direkte høring] tenker jeg har en veldig stor verdi. Så det tenker jeg er den absolutt beste måten sett fra mitt perspektiv.» (FN03)

Dommerne kunne uttrykke seg likelydende, men har oftere med ankepunktet om hva som er best for barnet.

«Det jo helt klart best å ha hørt et barn selv. Altså for meg som dommer i saken, så er det utvilsomt den beste måten å få høre hva barnet tenker om saken. Men det er ikke sikkert at det er best for barnet, å snakke med meg direkte, men så det er to forskjellige perspektiver, men sett fra meg som sånn med dommerperspektiv, så er det helt åpenbart, det gjør veldig mye med meg og få treffe det barnet denne saken gjelder.» (TR04)

5.3.2. Preferanser for indirekte deltakelse

Færre nemndledere uttrykte sterk preferanse for indirekte høring, selv om mange var åpne for at det var et godt alternativ, dersom omstendigheten tilsa det.

«Jeg oppfatter det mer sånn at departementet mener at det er vi som skal snakke med barna og at alt det andre er en utvei, og til og med bruk av Teams er veldig sånn «bare i nødsfall». Men jeg har opplevd mange talspersonrapporter som jeg tror har gitt et godt bilde av barnets mening, og kanskje vel så bra som det vi nemndledere får til, fordi vi kjenner hele saken og stiller nok spørsmål som kanskje kommer litt på siden. Og at vi kan stå i fare for at man bruker det til litt sånn opplysning av saken, istedenfor et barn som egentlig hadde bare lyst til å uttrykke kort og greit. Men så finnes det også talspersoner som ikke har vært gode nok til å stille oppfølgingsspørsmål i det hele tatt. Sånn at det kan godt hende at noe informasjon har blitt borte på veien.» (FN10)

Nemndlederen over uttrykker en tillit til talspersoner og en risiko for at nemndledere kan se seg litt vill i sakens opplysning, med henvisning til bevisvurderingsutfordringen nevnt over på side 26-27, men er åpen på at ikke alle talspersoner gjør like godt arbeid og at informasjon kan forsvinne på veien.

«Personlig, hvis jeg skal være på det nivået, så har jeg fått veldig sansen for å bruke sakkyndige altså, rett og slett det at dette er profesjonelle folk som kan dette. Jeg er nok blant de som kanskje har begrenset tro på at dommeren har helt, altså vi er rett og slett ikke like gode som psykologene til dette, dette er en profesjon. Så jeg foretrekker det, både fordi at det gir en viss distanse til det, men også fordi at jeg har en tro på at psykologene er bedre til denne jobben enn oss.» (TR05)

Dette sitatet fra en sorenskriver, viser grunnlaget for at en del dommere kan foretrekke bruk av sakkyndige for gjennomføring av barnesamtalen. Det er både knyttet til nøytralitet/distanse, og å ha en faglig forsvarlig gjennomføring av samtalen.

5.3.2. Gjengivelse og forkynning¹²

Når det kom til spørsmål om gjengivelse av barnets mening i vedtak og dom, og hvordan barnet informeres om avgjørelsen uttrykte begge gruppene av beslutningstakere dette nokså likt. Gjengivelser er ofte

¹² Rapporten behandler ikke spørsmål om gjengivelse av barnas mening og forkynning av dom/vedtak videre i diskusjonen. Dette har i mindre grad med veilederne å gjøre når det kommer til gjennomføring av samtaler med barn og anbefalinger om barns deltakelse.

stikkordpreget og basert på notater fra samtalen med barnet, eller talsperson/sakkyndig sin rapport fra samtalen.

«Ja, det har vært litt varierende tidligere, men nå har vi jo fått barnets uttalelse inn i malene, sånn at for min del så tar jeg de delene, for eksempel, fra referatet fra barnesamtalen eller talspersonens rapport som jeg tenker handler om spørsmålet om barnets mening, og limer inn i vedtaket sånn at det skal framgå helt tydelig da hva barnet har fortalt: Hva barnets mening er. Så omtaler jeg det i vurderingene mine og minner om at barnet har ønsket dette, at det er et viktig moment, ut fra barnets alder og utvikling, i avgjørelsen av denne konkrete saken.» (FN08)

Nemndlederen viser til at det har skjedd en endring som har fått barnets uttalelse inn i en mal for vedtak, og at hen kopierer fra referat eller rapport, hvor dette så settes sammen med nemndens vurderinger, knyttet opp mot barnets alder og utvikling.

«Jeg gjengir i dommen alltid hva barnets ønske er hvis det er kommet tilstrekkelig klart fram for tingretten, men ikke de innledende tingene vi har snakket om. Jeg gjengir uansett at vi har hatt en samtale også passer jeg på å skrive ned ganske bokstavelig det barnet ytrer, og forhører meg om «er det dette du egentlig har ment? Er det sånn som jeg har notert det nå, eller forstår deg nå?». Og dette bruker jeg gjerne i dommen, også forklarer jeg hvorfor det kan tillegges betydelig vekt, og hvorfor kanskje det ikke trumfer de andre tingene i saken.» (TR14)

Tingrettsdommeren forklarer hvordan hen gjengir barnets uttalelser bokstavelig i dommen, som også er basert på en sitatsjekk eller forsikring som barnet gir om at dommeren har forstått hen rett. Dette setter dommeren sammen med sine vurderinger om vektlegging og de andre bevisene i saken.

Forkynning av dom, eller informering om vedtak, er ikke noe beslutningstakerne som regel gjør selv, dette overlates ofte til andre, for eksempel barneverntjenestene, prosessfullmektige, eller sakkyndige.

«Vi overlater det til barneverntjenesten. Det er flere alternativer i saksbehandlingssystemet vårt og det er veldig lite refleksjon fra oss nemndledere rundt disse forskjellige alternativene. Det har jeg snakket med kollegene mine om før, det kan være Prosessfullmektig som gjør det eller barneverntjenesten eller oss eller andre, og vi pleier jo ikke å gjøre det selv, så vi krysser ofte bare av barneverntjenesten, eller Prosessfullmektig hvis det er et barn over 15 år.» (FN02)

Nemndlederen her avslører at det er lite refleksjon, i hvert fall ved nemnden hen leder, omkring hvordan å informere barn om vedtak, men samtidig at det er et tema som diskuteres.

«Vi forkynner ikke for barna, men vi bruker den som har snakket med barnet til å informere barnet i etterkant. Så hvis jeg har brukt en sakkyndig stort sett, så vil jeg da be den sakkyndige også om å informere i etterkant.» (TR03)

Sorenskriveren viser til at hen bruker den som har gjennomført samtalen, og følger etter på opp med følgende uttalelse: «vi skriver de barnevernssakene først og fremst for foreldrene.» Som kan tyde på at formålet med avgjørelsen er å informere foreldrene, ikke barnet, om sakens utfall.

5.4 Dilemma

Tre hoveddilemma krystalliserte seg i informantenes beskrivelser og svar, disse knytter seg til vurdering av barnets medvirkning koblet til modenhet, utfordringer ved lojalitetskonflikter, og belastninger som kan komme via medvirkning.

5.4.1. Alder og Modenhet

Alder og modenhet var et gjennomgangstema alle informantene beskrev og som ligger nært kjernen av avveininger og spørsmål om barnets rett til å bli hørt. På spørsmål om alder var det på den ene siden åpenhet om praksis når det kom til hvor unge eller gamle barn helst bør være for å kunne medvirke, men om modenhet kom det ved første spørsmål generelt lite konkrete eksempler på hvordan de vurderer det, om de vurderer det, og hvilke rolle det spiller i vektning og vedtak. Men ved oppfølgingsspørsmål kunne flere informanter vise til mer konkrete kvaliteter de så etter når de vurderer modenhet.

Vurderinger og beskrivelser av barnet fra foreldre, lærere, ansatte i barnevern og eventuelle tiltak eller andre velferds- eller helsetjenester ble trukket frem som viktige moment i vurderingen. Samtidig handler modenhetsvurderinger også om språkferdigheter og hvordan barnet ordlegger seg, oppfører seg, argumenterer, og beskriver. Denne dimensjonen henger sammen med de erfaringene barnet sitter med, gjerne knyttet til ansvar for yngre eller eldre søsken, for foreldrene, samt ulike former for omsorgssvikt eller vold. Samtidig dro informantene fram at de kunne ha ulike forventninger til yngre og eldre barn, altså de knytter sammen modenhetsvurderingen med barnets alder; hva man kan forvente av en 15-åring er noe annet enn hva man kan forvente av en 6-åring når det kommer til språklighet, argumentasjon, andre beskrivelser, og hvordan barnet håndterer erfaringer og hvordan erfaringer kan ha ulike påvirkning på barn i ulike aldre.

«Man kan ikke sette et likhetstegn mellom alder og modenhet. Hvis det er barn som har noen diagnoser og sånn, så vet man jo at de er på et helt annet nivå, og da får man jo ved å lese saken en pekepinn på hvor de ligger. Men man kan bli veldig overrasket noen ganger hvor man tenker at «ja, ja, dette her er en 10-11-åring». Men så tenker jeg at da legger jeg jo mye større vekt på meningene til det barnet som er altså så reflektert og gjennomtenkte på en måte, du skjønner at de har på en måte tenkt nøye gjennom dette her. Og så sier de sin mening, eller litt sånn på tross av alt.» (FN09)

Her beskrives kompleksiteten i hvordan barn kan fremstå, og de forventningene man kan ha med seg i slike møter, og fremhever tredjepersonsvurderinger og hvordan barnets kompetanse (refleksjon og gjennomtenkte meninger) informerer og kan påvirke vurderingene og vektlegging til nemnden, ikke helt, men delvis uavhengig av alder.

«Ifølge standardpsykologien så er det jo likhetstegn mellom de to tingene. Det er jo ikke veldig stor forskjell på barns modenhet sånn individuelt. Det er jo først og fremst alder som forteller oss noe om modenhet. Forskjellen på 10 fireåringers modenhet er ikke veldig stor. Men det vil kunne være opplysninger i saken som tilsier at denne fireåringen har for eksempel ment noe tidligere som gjør at OK, da kan det være en grunn til å tro at vedkommende vil forstå dette. Men sånn overordna, altså det følger jo utviklingspsykologiens standard skjema holdt jeg på å si, så det er ikke veldig stor forskjell på de to tingene.» (FN07)

Alder trekkes her fram som en viktig bestanddel for modenhet, forskjellen påstås å stort sett være liten mellom individuelle barn, men samtidig vil tredjepersonsopplysninger være viktig, for å gi indikasjoner om barnets erfaringer, og eventuelle kompetanse knyttet til barnets erfaringer. Disse sitatene fra nemndledere viser den komplekse og sammenvevde vurderingen de gjør når barn skal bli hørt og hvordan deres ytringer vurderes når det kommer til nemndenes vedtak.

«Ja jeg synes det påpeker noe som er det store problemet vårt, at vi er halvstuderte røvere. Hvilken kompetanse sitter vi egentlig med? Derfor er vi avhengig av den innputten vi får i saken, at det er sakkyndig som vært inne i bildet som kan si noe om det. Fagkyndige meddommeren kan lettere tolke dokumentene og gi oss en anbefaling hva som er tilfelle eller ikke tilfelle. Men problemet er at de kommer inn ganske seint, kanskje først i det retten er satt. Sånn at, det vil kanskje påvirke mer hvordan vi tolker det, men ikke hvordan vi gjør det. Jeg tror vi jurister og dommere må ha en ydmykhet i forhold til at det er vanskelig nok for psykologer og psykiatere og profesjonelle folk å skjønne dette her, vernepleiere, alle disse som kan dette, de tar nå feil ofte de og, og enda verre kan det bli når vi tramper inn og tenker at «OK, jeg har barn og barnebarn, så jeg kan jo snakke med barn». Så det er absolutt grunn til bekymring, dette med dommerens mulighet til å vurdere modenhet.» (TR02)

Sorenskriveren uthever at det å snakke med barn ikke er noe dommere er kompetente (utdannet) til, hen viser til viktigheten av tredjepersonsvurderingene som sakkyndige og fagkyndige dommere kan komme med, og at den fagligheten de har er viktig og må respekteres. Kombiner dette med antakelsene man kan ha om barn basert på egen erfaring, så mener sorenskriveren at dette er en grunn til bekymring om dommeres evne til å vurdere modenhet i barn i barnevernssaker.

«Så ender vi litt opp med, «hva er det de faktisk mener?», og «hva er det de faktisk sier?», ikke sant? For det er klart at vi vil jo lettere vurdere en seksåring som har vært utsatt for fysisk mishandling hjemme hos mor og far som moden hvis han mener det samme som vi da sånn rent intuitivt vil mene, nemlig at det vil ikke være bra for deg å bo og vokse opp der hjemme. Mens hvis denne seksåringen kommer og sier at «mamma og pappa er egentlig veldig snille, jeg vil egentlig bo hjemme

hos dem», så vil vi tenke at denne seksåringen ikke greier å se konsekvenser, eller er moden nok til å skjønne hva dette vil gjøre med han på sikt. Men kanskje han er ganske moden, men han tar egentlig ansvar for mamma og pappa, ikke sant?» (TR04)

Denne sorenskriveren problematiserer forholdet mellom modenhet, uttalelser, og barnets beste. Barnets erfaringer og tilsynelatende kompetanse i ytring av hens mening kan være et uttrykk for lojalitet og ansvarsfølelse likefullt som det kan være uttrykk på mangel av konsekvensforståelse.

5.4.2. Lojalitetskonflikt

Alder og modenhet ble også ofte knyttet an til lojalitetskonflikter. Ti informanter delte mer inngående om lojalitetskonflikter når barna var instruert av foreldre eller barnevern. I denne sammenhengen trakk også noen informanter fram problemstillingen om når de kan stole på barna, og når de ikke kan stole på dem, som er et kompliserende element for beslutningstakerne. Dette ble også noen ganger knyttet an til belastninger, og det å måtte beskytte barna fra voksne og kanskje dem selv. At barna kanskje ikke håndterer eller orker så mange møter med så mange forskjellige voksne de bare møter en gang eller to, at de går lei og ikke vil snakke med nemndleder eller dommer. Og selvfølgelig faren for re-traumatisering.

«Vi har jo saker hvor det er for eksempel enten er veldig stor konflikt mellom foreldrene, at barnet er i en lojalitetskonflikt. Et barn som kan være veldig bra omsorg for foreldrene sine, og selv om det egentlig ønsker å bli boende i et fosterhjem for eksempel, at de synes det er vanskelig å si det, ikke sant? Jeg synes det er vanskelig å vite om barnet mener det de sier i disse samtalene som vi har med barna. Selvfølgelig kan de andre bevisene i saken gi en pekepinn på det. Men det er litt uavhengig av om vi snakker med barna selv, eller om det er talspersoner eller hvordan det er, fordi at vi må jo alltid vurdere dette opp mot de øvrige bevisene i saken. Jeg hadde en sak hvor barnet var veldig tydelig, men hvor mor nekter for at dette barnet kan ha sagt det som det sier. Selv om det barnet snakket med oss direkte, så tenker man at «nei, men da har de blitt på en måte instruert av barneverntjenesten», eller da har spørsmålene blir stilt på en måte sånn at de svarer slik. Og barn har jo selv rapportert at de har løyet, selv barn som vi hører, fordi det er andre hensyn som lojalitet til foreldrene. Men kan det være andre ting som gjør at de ikke snakker helt sant?» (FN09)

Nemndlederen trekker frem flere utfordringer ved autenticiteten ved samtalen, barns ytringer og meninger, mulig sprikende tredjepersonsvurderinger, og det at barn selv rapporterer at de har løyet til nemndledere. Lojalitetskonflikt er en mulig forklaringsvariabel, men det kan kanskje være flere grunner knyttet til mistillit til eller frykt for voksne som ikke er ens egne foreldre, skolen, barneverntjenesten, nemndene, domstolen, med flere?

«Ja og det er den klassiske at nei, de er for unge til å høres, og ja, de er i lojalitetskonflikt, og det er de jo selvfølgelig, og de er preget kanskje av den situasjonen de akkurat nå befinner de seg i hos fosterforeldre, akkurat nå har de vært på en god ferie med fosterforeldre som preger synet deres i dag og så videre, men der er jeg litt tilbake igjen til det vi snakket om før i dag, hva dette faktisk er, om det er et bevis eller om det er en rettighet. For jeg tenker at hvilken vekt du skal tillegge det barnet sier, det er et annet spørsmål.» (TR04)

Sorenskriveren viser til ulike sider ved hvorfor og hvordan det kan oppstå lojalitetskonflikter, eller lojalitetsliknende konflikter, og hva som kan påvirke barnets uttalelser. Hen knytter dette videre opp mot bevisvurdering, og (uklarheten omkring) hvilken status barnets rett til å bli hørt har som bevis.

5.4.3. Belastning

I spørsmål om modenhetsvurderinger og lojalitetskonflikter trakk 18 informanter fram belastninger som relevante, enten ved at informantene knyttet det til omsorgssituasjonen eller at saken går for nemnden eller retten, at den kan ha pågått i lang tid, og generelle observasjoner om at barnet er sårbart. Beslutningstakerne understreker at de er opptatt av at dilemmaet om deltakelse i seg kan være belastende.

«Hvis det er sterke motforestillinger mot at barnet skal involveres, og at man argumenterer godt for det, så kan jo det føre til at man rett og slett ikke gjør det. Men det må jo være kontradiksjon rundt det da, altså hvis barnevernet mener at barnet ikke – altså at det vil være direkte skadelig for barnet å bli hørt – og foreldrene sier at «OK, vi er enig i det, barnet er altfor sårbart», så vil vi jo ikke gå

inn i det. Altså da vil vi ikke involvere barnet, hvis man tenker at det vil være direkte skadelig. Men jeg tenker det skal jo mye til.» (FN04)

Her viser en nemndleder, som en del dommere også gjør, at det er en egen prosess omkring spørsmålet om hvorvidt et barn bør eller skal bli hørt. Terskelen for at barn ikke skal bli hørt rapporteres her som høy, men muligheten er til stede, for eksempel hvis både barneverntjenesten og foreldre er enige om at barnet ikke bør bli hørt av sårbarhetsgrunner eller lignende. Dette knytter seg gjerne også til spørsmål om bruk av sakkyndig og indirekte høring som en mulig løsning.

«Risikoen for at vi gjør vondt verre ved å gå inn og informere på nytt, vi har jo stått i noen av de sakene, vi hadde en for noen år siden – skal dette barnet virkelig bli utsatt for den påkjenningen det er, ved å vite at nå skjer det enda en sak? Og barnet skal få anledning til å uttale seg, som egentlig er en rettighet til gode for det barnet? Men som i og for seg kan forstyrre utviklingen og tilpasningen på det stedet [fosterhjemmet hen er i]? Og da har vi jo en egen prosess på det.» (TR03)

Blant domstollederne finner vi en lignende refleksjon, som i tillegg fremhever det at siden saken går for domstolen så er det allerede gått tid siden nemndas vedtak, og barnet derfor allerede kan være i en ny omsorgssituasjon, som de nødvendig vil forstyrre. Da stilles spørsmålet om belastningen veier tyngre enn godet som rettigheten representerer. Hvor mange saker dette utgjør, hvor dette er en reell problemstilling, fremgår ikke av intervjuene.

Funnene viser en kompleks sammenveving av profesjonelle vurderinger fra ulike aktører (barneverntjenesten, talspersoner, og sakkyndige) og tilgjengelig hjelpemidler som saksbehandlingssystemer, maler, fagmøter, og veiledere. Veiledere vurderes av informantene til denne rapporten ikke alltid å være tilstrekkelig godt utformet til bruk i det daglige arbeidet, men kan anses som anvendbar i opplæringsøyemed. Videre fremheves uavhengighet og beslutningstakernes rolle som nøytrale og profesjonelle aktører med høy juridisk kompetanse. Kompetansefeltet problematiseres av spesielt dommere, som sterkere fremmer bruk av sakkyndige for å gjennomføre samtaler med og observasjoner av barn. Sakkyndige er viktige for barns deltakelse der barnas behov (på grunn av traumer, diagnoser, eller modenhetsnivå) og beslutningstakernes kompetanse preges av en for stor avstand for forsvarlig deltakelse, og hvor deltakelsen ikke skal være en re-traumatiserende eller belastende erfaring.

6. Strukturerte instrumenter i organisasjonskulturen?

Bruken og vurderingene av veiledere og opplæringsregimer ser ut til å være preget av en ambivalens i informantenes uttalelser. Det er optimisme og kritikk av verktøyene, og usikkerhet knyttet til kompetanse og problemløsning i møte med barn og komplekse barnevernssaker. Dette kan knyttes an til profesjonen og rollen til beslutningstakerne i embetet (Abbott 1988); beslutningstakernes uavhengighet (Devlin og Dodek 2016); organisasjonenes forhold til sentral administrasjon og lokalt arbeids- og fagmiljø (Jacobsen og Thorsvik 2019); og informantenes rasjonalisering, rettferdiggjøring og legitimering av deres praksis (Zacka 2017).

6.1 Bruk og implementering av veiledere og andre verktøy

Hvordan bruker organisasjonene veiledere om barns deltakelse? Har organisasjonene – og hvordan vurderer – beslutningstakerne andre hjelpemidler for å tilrettelegge for barns deltakelse?

Beslutningstakere i både nemndene og domstolene utfører sin gjerning innenfor et system av komplekse strukturer. Denne rapporten viser hvordan hjelpemidler beslutningstakerne har tilgjengelig vurderes og brukes av beslutningstakere i administrative og faglige lederroller.

Saksbehandlingssystemer og maler brukes i varierende grad og synet på hvordan de kan være til hinder for eller fremmer barns deltakelse varierer mellom informantene. Det samme kan sies om veilederne. Disse strukturelle komponentene anses som mulige hjelpemidler, men med begrenset påvirkningskraft når det kommer til å endre kultur, praksis og å adoptere et perspektiv som stiller barn i sentrum; som anerkjenner barn som likeverdige moralske individer (Archard og Skivenes 2009; Križ et al., under forberedelse). Denne begrensningen kan være knyttet til informantenes syn på veilederne og hjelpemidlene, samt svakhetene ved veilederne og hjelpemidlene som informantene identifiserer.

Den begrensede påvirkningskraften kommer også til uttrykk ved at det er variasjon i utforming og bruk av maler for å ta kontakt med barn med tilbud om deltakelse, og at maler for vedtak/dom er opp til den enkelte nemnd eller domstol (eller beslutningstaker) å utforme og ta i bruk. Maler for gjennomføring av barnesamtalen eksisterer, men det kommer fram at disse som regel er knyttet til hvordan å innlede samtalen og gi informasjon til barna om deres rettigheter, ikke hvordan å ramme inn, strukturere eller gjennomføre selve barnesamtalen. Variasjonene her kan på den ene siden knyttes til beslutningstakernes uavhengighet (at de ikke kan instrueres i sin dømmende virksomhet). På den andre siden kan dette også være knyttet til profesjonsutdannelsen til informantene – med et primært søkelys på juridisk metode og tolkning – samt samfunnsmessige normer og perspektiver på barn og deres behov (når de lider under varierende grad av omsorgsforsømmelse). Variasjoner kan føre til ulik praksis og ulik behandling, som også kan forsterkes av manglende barnefaglig kompetanse blant beslutningstakerne, og kanskje særskilt tingrettsdommere (NOU 2017: 8; UNCRC 2010:22).

Når det kommer til saksbehandlingssystemer og IKT som hjelpemidler eller verktøy som kan sikre eller fremme barns deltakelse, så er det ikke et fremtredende perspektiv at disse verktøyene fyller en slik rolle. Dette til tross for at informantene rapporterer at systemene har egne punkter og påminnelser om barns deltakelse. Informantene responderer med at dette er jobben deres og henviser gjerne til integritet og en form for yrkes/profesjonsstolthet om det å være en god beslutningstaker. Profesjons- eller beslutningskulturen fremstår her som et mulig tautologisk argument; gode beslutninger fattes fordi beslutningskulturen er preget av en profesjonskultur (eller profesjonsstolthet) som er med på å sikre god praksis og gode beslutninger. All den tid veiledere og andre strukturelle verktøy ikke strekker til eller er til hjelp, så gir dette årsak til bekymring når det kommer til barns rettigheter og især domstolenes beslutningskultur omkring barns rett til å bli hørt i beslutningsprosesser som angår dem.

Et annet element som trekkes frem av både dommere og nemndledere er tillitsforholdet mellom organisasjonene som er involvert i barnevern. Begge organisasjonene viser til at barnevernstjenestene «skal ha gjort dette på forhånd». Dette knytter seg til tillitsforholdet og tillitsbehovet som eksisterer mellom organisasjonene, og fremstår tidvis som utfordrende både for nemndenes forhold til barnevernet, og domstolenes forhold til barnevernet og nemndene. Forholdet mellom disse organisasjonene kan med fordel bli sterkere med hensyn til å sikre at barns rettigheter innfris på en god og ensartet måte.

Den konkrete bruken av veilederne rapporteres av ledere i nemnder og domstoler til å være relativt utbredt. Men med uttalelser som at «en ikke har en kultur for å bruke de» (TR12), og at det er ukjent i hvor stor

utstrekning de faktisk brukes i det daglige arbeidet, så kan det feste seg noe tvil til den faktiske utbredelse og bruk. En tvil som styrkes av at flere av informantene rapporterte at de ikke hadde lest veilederne selv.

At veilederne brukes som et læringsverktøy viser en erkjennelse om at de som hjelpemidler har en verdi for å øke beslutningstakernes kompetanse, for eksempel for å kunne imøtekomme kritikk og kjente begrensninger (se f.eks., NOU 2017:8; UNCRC 2010). Dette kan forstås som en åpenbar styrke ved veilederne, men det må knyttes usikkerhet til hvor fremmede disse verktøyene er for å endre organisasjonskulturen til nemndene og domstolene til å inkludere et barnelikestillingsperspektiv (Križ et al., under forberedelse).

I tingrettene fremstår det som om at det er større variasjon enn i BVHN med hensyn til lederens syn på hvordan og hvor mye veilederne brukes. Alle dommerne var klar over at de fantes, likevel var flere ærlig på at de ikke hadde lest dem nøye, ofte grunnlagt med administrative oppgaver som kommer i veien,¹³ og at en del tingretter har egne barnerettsgrupper eller andre faggrupper med delegert ansvar for avklaring og opplæring knyttet til barnerettslige spørsmål. Disse faggruppene kan ha et slags overordnet ansvar for å oppdatere kolleger, arrangere fagdager, og være ressurspersoner for sine kolleger – men her fremstår det variert etter hvor stor tingretten er, og om de i det hele tatt hadde en egen barnerettslig faggruppe, eller om det er en annen faggruppe som har barnerett som en del av sin faglige portefølje. I BVHN er det også utbredt kjennskap til veilederen, men det er også usikkerhet rundt bruken, da barns rettigheter og deres rett til å bli hørt og medvirkning «sitter i ryggmargen». Her, som i domstolene, fremmer lederne at deres beslutningskultur og profesjon er det som sikrer barns rettigheter, og at dette er viktigere enn hjelpemidler og verktøy utformet for å sikre barns rettigheter. Dette står i kontrast til FNs barnekomite sin bekymring om manglende barnefaglig kompetanse blant beslutningstakere (NOU 2017:8; UNCRC 2010).

Det er også en fremtredende ambivalens blant informantene når det kommer til bruk og implementering. Det kan knyttes an til at informantene er ledere og dermed under press i deres posisjon som leder og deres rolle som beslutningstaker. De er både «systemlojale» overfor den sentrale administrasjonen og implementerer tilsendte veiledere, samtidig som de er uavhengige og ikke kan instrueres i deres dømmende virksomhet. Denne grensedragningen fremstår som en utfordring de er klar over, og samtidig noe uløst. Det er kanskje en forhandlingsdimensjon her som disse lederne må forholde seg til: implementering av veiledere (som er frivillige å bruke) i en organisasjon hvor ansatte beslutningstakere ikke vil, har tid, eller ser nytten av å bruke ressurser på å ta i bruk noe som ikke er å regne som en rettskilde, og samtidig ikke fremstår som hjelpsomt.

6.2 Opplæring og kompetanse

Hvordan lærer organisasjonene opp, og sikrer kompetanse blant, sine ansatte i spørsmål om barns deltakelse?

Opplæring ved nemndene og domstolene har noen likhetstrekk. I nemndene rapporterer de fleste lederne om en fadderordning hvor nyansatte nemndledere følger og blir fulgt av en erfaren nemndleder den første tiden. I tillegg arrangerer nemndkontorene lokale seminarer, og SE har et sentralt opplæringsregime som nyansatte går gjennom, og SE arrangerer felles fagdager digitalt for alle nemndene. I domstolene er det også vanlig med en fadderordning, og informantene legger vekt på forventningene til integritet som kommer med posisjonen, og at dette innebærer at dommere holder seg selv oppdatert på endringer: nyansatte sosialiseres inn i beslutningskulturen. Denne sosialiseringen kan også bære med seg disiplinering, både fra et profesjonsperspektiv om hierarkier innad i profesjonen (Abbott 1988), men også fra et organisasjonsteoretisk perspektiv om insentivstrukturer knyttet til hva som er gode beslutninger, samt karrieremuligheter (Jacobsen og Thorsvik 2019). Slik formalisert opplæring og disiplinering inn i organisasjonsfellesskapet er en viktig komponent for å tilrettelegge for fellesskap og samhold i beslutningskulturen (Ostrom og Hanson 2009).

Domstolene har også dommermøter, men flere av sorenkriverne vektlegger de uformelle samtaler som en viktig arena i sammenheng med å holde seg oppdatert og lære av sine kolleger om ulike praktiske problemstillinger.¹⁴ Informantene beskriver en kultur hvor uformelle samtaler mellom beslutningstakere kan prege beslutningspraksis: «kanskje det aller viktigste skjer gjennom den kulturbyggingen som er at vi

¹³ Både tilknyttet domstolens størrelse, spredte rettssteder, og sammenslåingene av en rekke tingretter i 2021.

¹⁴ Som åpner for spørsmål om gjennomsiktighet og etterrettelighet i kompetansebygging blant dommere, og dermed også legitimitetsspørsmål.

snakker så mye om det, og at det blir en innlysende del av prosessen» (TR11). Uformelle sider ved organisasjonskulturer er velkjent (Jacobsen og Thorsvik 2019) og kan være viktig for solidaritet og interne sosiale forhold i organisasjonen (Ostrom og Hanson 2009), men det er ikke nødvendigvis tillitsskapende for omgivelsene til organisasjonene, eller dem beslutningene som organisasjonene treffer angår. Det kan for eksempel ha konsekvenser for tilliten og legitimiteten til domstolene og nemndene, og i ytterste konsekvens kan det føre til rettighetsbrudd, for eksempel i beslutninger hvor barn ikke har blitt hørt.

De fleste lederne i begge organisasjonene er fornøyde med den generelle opplæringen som gis beslutningstakerne, men etterlyser opplæring i å gjennomføre samtaler med barn. Enkelte av lederne i både domstol og nemnd fremstår mer involvert i opplæringen enn andre. På den ene siden kan dette henge sammen med den lokale beslutningskulturens søkelys på barnerettslige spørsmål og spesielt retten til å bli hørt, som kan være relatert til om en ansatt beslutningstaker har vært involvert i utviklingsarbeid, for eksempel utvikling av veilederne. På den andre siden kan dette også henge sammen med størrelsen på domstol og nemnd; jo flere ansatte jo fjernere er lederne fra disse oppgavene, og ved domstoler som har flere rettssteder er dette et enda mer aktuelt tema. Det kan i prinsippet oppstå ulike praksiser mellom rettssteder og større intern variasjon ved større domstoler, og det er få sterke strukturer til stede som effektivt utvikler beslutningskulturene mot enhetlig praksis i spørsmål om barns rett til å bli hørt. Det ville mildt sagt vært uheldig dersom barns rett til å bli hørt er avhengig av hvilken domstol eller nemnd saken deres blir behandlet ved.

Opplæringen i barns rettigheter og om barns deltakelse fremstår som preget av to ulike dimensjoner som kan skape utfordringer for likebehandling mellom, og sannsynligvis innad i, beslutningsorganisasjonene. Den første dimensjonen knytter seg til sentralt ledet og organisert opplæring fra DA eller SE. Denne dimensjonen vurderes av informantene å være effektiv til å spre ny informasjon, gi grunnleggende opplæring, og holde beslutningstakere oppdaterte. Den andre dimensjonen knytter seg til lokalt ledet og organisert opplæring. Forholdet mellom disse to dimensjonene kan skape utfordringer knyttet til hvordan kunnskapen og informasjonen om barns deltakelse implementeres ved den enkelte nemnd eller domstol. For eksempel hvis det kommer nye veiledere og nytt/oppdatert opplæringskurs, så vil nyansatte gå gjennom den nye opplæringen etter sentral organisering, og den nye veilederen sendes ut til beslutningstakerne ved domstol eller nemnd.

Allerede ansatte får mindre eller ingen direkte nytte av den nye opplæringen, med mindre det gjennomføres lokale arrangement som beslutningstakerne velger å delta på. Nye veiledere sendes rundt, men lokal gjennomgang og behandling er ifølge informantenes uttalelser såpass preget av variasjon at det ikke kan garanteres at alle beslutningstakere er *godt nok* kjent med disse nye veilederne. Det blir opp til den enkelte beslutningstaker om hen bruker av sin tid til å sette seg inn i dem. Det hviler kanskje et ansvar på ledelsen her, men ifølge informantene kompliseres dette av at det knytter seg utfordringer til allmenn «tvungen» implementering på grunn av deres lovfestede uavhengighet; at de ikke kan instrueres i deres dømmende virksomhet. Dette reiser et spørsmål om hvorvidt uavhengigheten deres inkluderer hvordan den enkelte beslutningstaker praktiserer hvordan barn får delta og om en ikke kan instruere dem i å tilegne seg kompetanse de ikke besitter eller har med seg fra tidligere utdanning/opplæring. Dette kan forsterke bekymringer om manglende barnefaglig kompetanse blant beslutningstakere (NOU 2017:8; UNCRC 2010). Informantene var ikke entydige på dette temaet.¹⁵

Høyesterett har åpnet for at barn i helt spesielle tilfeller ikke får delta dersom det ikke er til barnets beste (HR-2019-2301-A). Det er altså forstått som en skjønnsavgjørelse med strengt krav til begrunnelse. Dette vil likevel si at beslutningstakere i prinsippet kan ha nokså stor variasjon i praktisering av barns rett til å bli hørt, så lenge de mener dette strenge kravet er møtt. Spørsmålet blir da hvordan beslutningstakere gjennomfører den vurderingen uten bistand fra veiledere eller annen barnefaglig kompetanse/kunnskap. Dette er ikke en enkel «common sense»-vurdering. Sakkyndige og fagkyndige kan bistå her, men avgjørelsen er beslutningstakerens, og det er da viktig å vurdere – og vite – hvordan beslutningstakere selvstendig vurderer og anvender faglige innspill uten gode (interne) hjelpemidler, og hva konsekvensene kan være.

Informantene er åpne om at de kunne tenke seg at veilederne og andre hjelpemidler kunne gitt bedre råd i konkrete vurderinger om barns deltakelse, for å sørge for likere behandling, men må ifølge informantene

¹⁵ Dette henspiller til en større diskusjon om maktfordelingsprinsippet, regulering av dommere, demokratiske strukturer, og hva dommernes uavhengighet faktisk gjelder, og hvor eventuelle grenser i praksis trekkes som denne rapporten ikke går dypere inn i (se f.eks. Devlin og Dodek 2016; Devlin og Wildeman 2021; Tsebelis 2022).

unngå å følge «skjematiske former». Dette ønsket om å unngå skjematiske former kan antakeligvis knyttes til profesjonskulturen og den bredere organisasjonskulturen som blant annet kan sies å være preget av drøftelse av regler, argumentasjon, og uavhengighet, og kan komme til uttrykk gjennom lokale variasjoner i de ulike nemndene og domstolene.

Det kan med andre ord se ut som at opplæring og kompetanseheving kan være en utfordring for domstolene og nemndene så lenge krav om slike tiltak tolkes som et forsøk på instruksjon av dømmende virksomhet, snarere enn å sikre at beslutningstakere har rett kompetanse for vanskelige og komplekse saker som har store konsekvenser for barns liv.

6.3 Vurdering og kritikk av veilederne

Hvordan vurderer organisasjonene veiledere om barns deltakelse?

Informantene uttrykker en form for ambivalens i sin omtale av veilederne. Informantene uttrykker optimisme og positivitet omkring veilederne og deres potensiale, og samtidig supplerer de med kritiske bemerkning knyttet til innhold, praksis, og beslutningstakernes uavhengighet.

Kjernekritikken av veilederne retter seg mot at innholdet er for generelt, men også at mengden innhold kan være til hinder for at veilederne brukes i den daglige praksisen. Veilederne kan forstås som teoretiske verktøy, noe beslutningstakere kanskje har mindre bruk for framfor god praktisk veiledning som kan virkeliggjøre de teoretiske anbefalingene. Informantene rapportere utstrakt at det er mangler på praktiske eksempler på gode og dårlige måter å gjennomføre og få til barns deltakelse på. Det er veldig lite veiledning på hvordan beslutningstakerne kan møte vanlige og vanskelige dilemmaer knyttet til lojalitetskonflikter, rolleforståelse, og barns ulike sårbarheter.

Forholdet mellom veiledernes rolle og opplæring i samtaler med barn påpekes også som utfordrende; veilederne når kun så langt, de er ikke gode erstatninger for opplæring i barnesamtaler. Veilederen mangler faglig anbefaling for å praktisk gjennomføre samtaler med barn, inkludert de vurderingene som beslutningstakerne må gjøre når de hører barnet direkte. Hvilke rammer bør settes? Hvem andre bør være med? Skal det bare være juristen blant beslutningstakerne, eller skal fagkyndig dommer og leddommer også være med? Hvordan skal man best avklare hvorvidt barnet vil snakke direkte med beslutningstakere eller med en talsperson/sakkyndig? Disse manglene identifiseres som en av årsakene til at spesielt tingrettsdommere, men også enkelte nemndledere, kan oppleve det som lettere å sende sakkyndige til å høre barn de kanskje egentlig kunne hørt selv dersom de hadde hatt hjelpemidlene og ferdighetene til å trygt gjøre denne vurderingen selv. Bruken av sakkyndige er begrunnet med at dette er faglige aktører av en profesjon som er spesialisert på å snakke med barn, noe som også kan forstås som at beslutningstakerne skyver deler av ansvaret bort fra seg selv.

6.4 Erfaringer og dilemmaer

Hvordan opplever og erfarer lederne av organisasjonene barns deltakelse i organisasjonen?

Barnets rett til å bli hørt er viktig for alle informantene, og informantene fra nemndene gir uttrykk for at dette er noe som «sitter i ryggmargen» for nemndledere. Informanter fra både nemndene og domstolene deler mange observasjoner om at forståelsen og praksis som gjelder barns deltakelse har utviklet seg mye de siste ti årene.

Å snakke med barn direkte kan av beslutningstakere forstås langs et spekter med to diametrale ytterpunkter. Det første ytterpunktet preget tidligere forståelser og praksis mer enn det gjør i dag. Her blir barnesamtalen ansett som et bevisopptak hvor barnets mening behandles som et bevis, inkludert lydopptak og gjerne et «sannhetsløfte». Det andre ytterpunktet kan forstås å være mer i samsvar med barnekonvensjonen og norsk lovgivning, hvor barnesamtalen er nettopp det: en samtale mellom barn og beslutningstaker. Dette ytterpunktet beskrives av informantene som en oppfyllelse av barnets rettighet til å bli hørt og dele sin mening, at samtalen er en viktig bestanddel for beslutningstakerne i deres arbeid; de får se og møte barnet.¹⁶

Hvor praksis ligger mellom disse to ytterpunktene varierer nok innad i domstolene og nemndene. Basert på

¹⁶ Og barnet får delta og ha et ord med i en avgjørelse som kan prege resten av barnets liv.

intervjuene er det også grunn til å tenke seg at det er variasjon mellom domstolene og nemndene, hvor beslutningstakere i domstolene i større grad eller oftere lener mer i retning det første, og eldre, ytterpunktet, og anser barnesamtalen nærmere et bevisopptak enn det nemndledere gjør. Det er nok flere grunner til dette. For eksempel er det langt flere dommere enn nemndledere, som gjør at opplæring, kompetanseheving og kulturendring møter større utfordringer, og samtidig befatter dommere seg med et langt bredere spekter av sakstyper, som vil si at dommerne sin oppmerksomhet må rettes mot langt flere og mer varierende typer problemstillinger. I en slik kontekst melder også tidsutfordringer seg raskere.

Det som er av mulige forskjeller mellom dommere og nemndledere kan også ha å gjøre med preferanser for direkte og indirekte høring av barnet. Ved bruk av talspersoner og sakkyndige vil også samtalen være lettere å anse som et slags bevis, et dokument eller en forklaring, som giengir en samtale og barnets mening. Beslutningstakerne vil kunne være mer distansert og vil dermed kunne forholde seg mer nøytral og uavhengig til barnets mening.

Nemndlederne rapporterer i intervjuene at de i stor grad foretrekker å møte barn direkte og ser dette i større grad enn dommerne som et ensidig gode for barnet og for avgjørelsen som skal fattes. Likevel verdsetter nemndlederne, som dommerne, verdien av sakkyndige, og anser dem som et viktig hjelpemiddel i de situasjoner hvor barn ikke ønsker å møte nemnda direkte, eller hvor det vurderes at det kreves ekstra kompetanse for å snakke med barnet.

Forholdet til talspersoner er noe blandet, men tenderer mot at bruken av talspersoner er suboptimal, da det er for stor variasjon i talspersoner og en del usikkerhet knyttet til det de rapporterer til nemnda – dette står noe i kontrast med at bruken av talspersoner fortsatt er utbredt og anvendes av nemndledere i mye større grad enn sakkyndige (Barneverns- og helsenemnda 2023:57, 2024:63).

Blant dommerne anerkjennes verdien og viktigheten av barnets deltakelse, men preferansen lener mer i retning bruk av sakkyndige. Blant nemndlederne er det også uttrykk for tillit til sakkyndige som gode alternativer til talspersoner og beslutningstakerne selv, dersom det er hensyn som må tas til barnas behov eller andre elementer med saken. Bruken av sakkyndige kan kanskje knyttes an til bevisvurdering, at sakkyndige rapporter og vitnemål er en bevistype beslutningstakerne mottar og må vurdere, og at dette er noe de har mer erfaring med; de er en etablert del av beslutningskulturen (Løvlie 2022; Melinder, Jahren, og Bernt 2023; Melinder, Koch, og Bernt 2021).

En samtale beslutningstakerne selv har med barna blir en annen type bevis, som for juridiske beslutningstakere kan fremstå noe mer problematisk eller utfordrende med hensyn til kontradiksjon, nøytralitet, og at samtalen ikke skal innhente informasjon om sakens faktum, men snarere barnets meninger og ønsker. Altså, at det å lytte til barna og selv føre i pennen en oppsummering av barnets mening ikke er informert av den kompetanse sakkyndige besitter. Dette er en mulig arbeidsdeling som kan legge ansvar over på sakkyndige, et ansvar som i utgangspunktet ligger hos beslutningstakerne om å belyse alle sider og å fatte beslutningen. Med andre ord er det ikke urimelig å si at barn fortsatt ikke er en del av beslutningskulturen, selv om informantene rapporterer at det har skjedd store endringer de siste årene.

Hovedargumentet for å benytte sakkyndige til antatt vanskelige samtaler kan knyttes til arbeidsdeling og profesjonsteori; psykologer har jurisdiksjon over barnefeltet og jurister/dommere er ikke opplært i og har ikke den samme kompetansen når det kommer til å snakke med barn eller tolke deres atferd. Dommere drar for eksempel inn vurderings- og tolkningsproblematikk når det kommer til å vurdere modenhet og det å tolke barnets uttalelser riktig. Dette kan beskrives som en sentral utfordring som opptar informantene, og som veilederne ikke ser ut til å gi gode praktiske eller faglige løsninger på. Dette perspektivet ser også ut til å være preget av en forståelse av barnesamtalen som bevisopptak på den ene siden, og frykten for å belaste barnet unødig på den andre, derimot er barnets rett til å bli hørt og å dele sin mening og ønsker ikke en sentral del av observasjonene de deler om vanskelige dilemmaer – til tross for at flere av informantene rapporterer at barnesamtalen handler om å innhente meninger og ønsker.

Selv om barnevernsloven (2021) ikke rangerer høringsform, kan det problematiseres at motargumenter mot å snakke direkte med barn baseres seg på vurderings- og tolkningsproblematikk (manglende kompetanse),¹⁷

¹⁷ Som understreker kritikken fra FNs Barnekomité (UNCRC 2010) og observasjonene til Graver-utvalget (NOU 2017:8) om at spesialisert kompetanse burde påkrevnes i barnevernssaker.

så lenge barnet har rett til å velge å bli hørt av beslutningstakerne direkte eller på annen måte indirekte. Og gitt at barnet ikke skulle ønske å delta, så krever dette også en kvalifisert redegjørelse av at dette er noe barnet selv har valgt. Er det andre årsaker, som at det vurderes at det ikke er til barnets beste å bli hørt, må det vises hvordan og på hvilke måter terskelen som Høyesterett har satt er møtt (HR-2019-2301-A).

Tolkning av barnets uttalelser og frykten for belastning krever at beslutningstakerne lærer ferdigheter og erverver seg kompetanse til å gjennomføre slike samtaler på en så lite belastende måte som mulig. Barnevernssaker vil med relativt høy sannsynlighet involvere barn med vanskelige og kanskje traumatiske erfaringer som kan prege deres forhold og tillit til voksne autoritetspersoner. Spesielt er dette viktig med tilleggsproblematikk som kommer med dilemmaer knyttet til lojalitetskonflikter, parentifisering, og diagnoser, som kan gjøre det vanskeligere for dommeren eller nemndlederen å gjennomføre en god samtale hvor barnet føler seg trygg nok til å si hva hen faktisk mener og ønsker. Begge gruppene med informanter beskriver samsvarende dilemmaer og etterlyser bedre opplæring i, og bedre hjelpemidler enn de har i dag til, å møte og løse dem i sammenheng med barnesamtaler.

Utfordringene som informantene drar frem knytter seg til barns sårbarhet, lojalitetskonflikter, og hvordan de vurderer om barnet skal delta – knyttet til alder og modenhet. Disse dilemmaene er sammenvevde problemstillinger som informantene rapporterer at utfordrer beslutningstakernes kompetanse. Nemndlederne problematiserer dette noe mindre, som kan knyttes an til at de kan regnes som spesialister og at de kan gjøre gode og grundige vurderinger av barnefaglige dilemma (Løvlie 2022). Dommerne problematiserer dette mer, og man kan kanskje forstå dette som en profesjonell ydmykhet og respekt for de sakkyndige profesjonene. Man kan også forstå det som at den økte kompleksiteten gjør at dommerne, for å unngå feiltrinn, delegerer samtalen med barnet til sakkyndige, og med det frasier seg, intensjonelt eller ikke, en del av ansvaret for å oppfylle barnets rett til å bli hørt, bevisst eller ubevisst.

7. Avsluttende bemerkninger og forslag

Beslutningstakernes uavhengighet kommer sterkt til uttrykk i vurderinger av veilederne og i ledernes beskrivelser av beslutningskulturene ved nemnder og domstoler. Besvarelsene og vurderingene kan kobles til muligheten for den enkelte beslutningstaker til å støtte seg på eller tolke hva denne uavhengigheten gir rom til. For eksempel, hvor langt en strekker seg for å tilrettelegge for at et barn skal få tilbud om, og få gjennomført, en samtale uavhengig av reisevei; form på invitasjon til samtalen, hvem som ringer eller skriver invitasjonen; er det en uformell telefonsamtale eller det er offisielt og formelt brev, er det skrevet på en barnevennlig måte; og hvordan og om selve samtalen med barnet gjennomføres. Domstolene og nemndene har her en varierende organisasjonskultur, og selv om ledere kan ha påvirkningskraft, er det på grunn av beslutningstakerne uavhengighet et stort rom for skjønn og variasjon. Denne variasjonen oppstår både innad i og mellom den enkelte nemnd og domstol, og i sammenheng med barns deltakelse gir dette en uheldig variasjon i beslutningskulturene som veilederne de har tilgjengelig ikke ser ut til å avhjelpe.

Vurderingene beslutningstakerne skal gjøre er knyttet til elementer som går direkte på saksforhold som beslutningstakerne er klar over, som barnets alder, modenhet, lojalitetskonflikter, samt vurderingstema som beskyttelse fra belastning, som rett til privatliv, og autonomi. Det er her veiledere med faglige anbefalinger er tenkt at kan bistå til å begrense variasjon og bidra til likere praksis, men utfra intervjuene fremstår det nokså tydelig at lederne mener at dette ikke er tilfelle i praksis.

Lederne i begge organisasjonene etterlyser og uttrykker behov for at veilederen i langt større utstrekning gir praktiske anbefalinger og eksempler. Det er også et gjennomgangstema at beslutningstakerne kan ha nytte av bedre opplæring i gjennomføring av samtaler med barn. Her er øvelse og vedlikehold viktig. Foruten opplæring ved undervisning, kan øvelse og læring også gjennomføres ved bruk av nye teknologiske verktøy, som for eksempel en interaktiv avatar hvor beslutningstakere gjennom en nettprat-løsning eller VR-briller kan interagere med et simulert barn. En slik avatar er under utvikling ved OsloMet,¹⁸ mens UiO har et prosjekt som skal utvikle en app-basert løsning for sakkyndige intervjuer.¹⁹ og er dermed ikke direkte myntet på beslutningstakere, men kan likevel komme dem til gode gjennom bedre samtaler mellom barn og sakkyndige. En slik avatar-løsning som utvikles ved OsloMet kan gi ferdigheter som ellers kun kan komme gjennom praktisk erfaring, dette kan redusere risikoen for belastninger og ytterligere traumatisering som beslutningstakerne er bekymret for når de møter barn som bærer på ulike sårbarhetsdimensjoner.

En annen mulighet er å opprette en *felles* kompetansebank hvor nemnder og domstoler kan dele erfaringer og kunnskap. Denne bør også inkludere et tydelig bindeledd til barnevernstjenestene og sakkyndige. En slik kompetansebank bør ha et intuitivt og enkelt design, hvor beslutningstakere kan melde behov for kurs og workshoper med sikte på erfaringsutveksling, melde seg på kurs, se videoer, og laste ned materiell som kan bistå dem til å muliggjøre barns deltakelse i praksis, på en god og forsvarlig måte. En slik løsning kan ikke stå alene, og må følges av strukturelle og kulturelle tiltak i organisasjonene, som kan kreve eller motivere til bruk og ervervelse av ny kunnskap og kompetanse på dette feltet.

Barns deltakelse og gjennomføring av samtaler med barn handler i stor grad om å bli kjent med barnet og dermed bli kjent med hva som er barnets interesser i saken som behandles i nemnd eller domstol. Det er klart fra intervjuene at det må settes et sterkere søkelys på at samtalen skal gjennomføres med dommere og nemndledere, og relatert til dette at samtalen ikke skal forstås som informasjonsinnhentning eller bevisopptak, men at det handler om barnets rett til å uttale seg og dele sine meninger og ønsker om saken, og i utvidet forstand barnets menneskerett til adgang til rettssystem, rettferdighet, og effektive rettsmidler.

Det ser ut som at veilederne ikke strekker til og at beslutningskulturen, kanskje spesielt i domstolene, har vanskelig for å implementere barns rettigheter i sin praksis. Det kan være god nytte i å lære seg intervju- og samtaleteknikker myntet på barn. Veilederne kan med fordel inkludere informasjon om dette. Opplæring generelt, inkludert veilederne, bør også muliggjøre at beslutningstakerne effektivt kan tilegne seg psykologfaglig og barnefaglig innsikt (NOU 2017:8).

¹⁸ <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsprosjekter/interaktive-avatarer-intervju-omsorgssviktede-barn> prosjektet ledes av Gunn Astrid Baugerud.

¹⁹ <https://www.sv.uio.no/psi/forskning/prosjekter/the-use-of-expert-reports-as-evidence-in-child-pro/index.html> prosjektet ledes av Annika Melinder.

Dette knytter an til et viktig spørsmål som må avklares om beslutningstakernes uavhengighet. Gir beslutningstakeres uavhengighet rom for at de kan motsette seg videreopplæring, bruke veiledere, og mulighetene for utvikling av beslutningskulturene ved nemnder og domstoler? Dette kan være avgjørende for likebehandling, tilgang til rettssystemet, rettferdighet, og effektive rettsmidler, og ikke minst kvaliteten på praktisering av barns deltakelse og barnas erfaringer. At beslutningstakeres uavhengighet gjør dem i stand til å motsette seg å innfri barns (borgeres) rettigheter på best faglig måte fremstår i utakt med grunnleggende demokratiske rettsstatsprinsipper. Det kan derfor være fornuftig å vurdere om dommere og nemndledere som skal befatte seg med barnevernssaker må tilbys, eventuelt pålegges (ved lov), egnete kurs for å opparbeide seg psykologfaglig og barnefaglig kompetanse, herunder samtale- og intervjueteknikk rettet mot barn.

Veilederne er ifølge noen av informantene utilstrekkelig for å skape kulturell endring. Sentral administrasjon har en viktig rolle, men det har også lokal ledelse og faggruppeinnordning. Kulturell endring krever mer enn frivillige veiledere, da beslutningstakere er fristilt når det kommer til hvordan og om de bruker veilederne i sitt daglige virke, og dette vil kunne avhenge av tid, motivasjon, og interesse, samt at tidsbruken kan øke uønsket mye sammenlignet med forventninger/krav om saksbehandlingstid. En mulighet kan være å pålegge bruk av veiledere, for eksempel lovfeste dem.

Forslag

1. Opprettelse av formaliserte opplærings- og kompetansehevingsregimer innenfor psykologfaglig og barnefaglige emner for dommere og nemndledere.
 - a. Minimumskrav til kurs i samtale- og intervjueteknikk med barn for beslutningstakere som skal avgjøre barnevernssaker.
 - b. Pålagt kursing i samtale- og intervjueteknikk med barn, inkludert oppfriskningskurs.
2. Veilederne bør konsolideres og sammenstilles til en felles veileder, og må uansett forkortes og revideres til å inkludere gode praktiske eksempler og anbefalinger om gjennomføring av samtaler med barn, inkludert eksempler på hvordan å *ikke* gjennomføre samtaler.
 - a. Veiledere bør være en integrert del av beslutningshåndverket når beslutningstakere skal avgjøre barnevernssaker.
 - b. Veilederne må inkludere gode oppsummeringer, oversikter, og anbefalinger om samtale- og intervjueteknikker rettet mot egenlæring.
3. Opprette en felles kompetansebank for erfaringsdeling mellom nemndene, domstolene, barneverntjenestene, og sakkyndige, som inkluderer instruksjoner, manualer, veiledere, og videoer, som gir opplæring i beste praksis.
 - a. Kompetansebanken må regelmessig oppdateres på beste praksis i intervju- og samtaleteknikker med barn, og andre faglige anbefalinger for barns deltakelse.

8. Litteraturliste

- Abbott, Andrew. 1988. *The System of Professions*. The University of Chicago Press.
- Archard, David, og Marit Skivenes. 2009. 'Hearing the Child'. *Child & Family Social Work* 14(4):391–99. doi: 10.1111/j.1365-2206.2008.00606.x.
- Barneverns- og helsenemnda. 2023. *Årsrapport 2022*. Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker.
- Barneverns- og helsenemnda. 2024. *Årsrapport 2023*. Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker.
- Barnevernsloven. 2021. *Lov om Barnevern*.
- BK, FNs konvensjon om barnets rettigheter. 1989. *Barnekonvensjonen*.
- Bogner, Alexander, Beate Littig, og Wolfgang Menz, eds. 2009. *Interviewing Experts*. Basingstoke England; New York: Palgrave Macmillan.
- Bovens, Mark. 2007. 'Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework'. *European Law Journal* 13(4):447–68. doi: 10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x.
- Braun, Virginia, og Victoria Clarke. 2006. 'Using Thematic Analysis in Psychology'. *Qualitative Research in Psychology* 3(2):77–101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa.
- Braun, Virginia, og Victoria Clarke. 2021. 'Can I Use TA? Should I Use TA? Should I Not Use TA? Comparing Reflexive Thematic Analysis and Other Pattern-Based Qualitative Analytic Approaches'. *Counselling and Psychotherapy Research* 21(1):37–47. doi: 10.1002/capr.12360.
- CRC Committee. 2009. 'General Comment No. 12 - The Right of the Child to Be Heard'.
- CRC Committee. 2013. *General Comment No. 14 on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Art. 3, Para. 1)*. CRC/C/GC/14. United Nations.
- Devlin, Richard, og Adam Dodek, eds. 2016. *Regulating Judges*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Devlin, Richard, og Sheila Wildeman, eds. 2021. *Disciplining Judges: Contemporary Challenges and Controversies*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Guthrie, Chris P., Jeffrey J. Rachlinski, og Andrew J. Wistrich. 2001. 'Inside the Judicial Mind'. *Cornell Law Review* 86(4). doi: 10.2139/ssrn.257634.
- Guthrie, Chris, Jeffrey J. Rachlinski, og Andrew J. Wistrich. 2007. 'Blinking on the Bench: How Judges Decide Cases'. *Cornell Law Review* 93.
- Hallett, Tim. 2003. 'Symbolic Power and Organizational Culture'. *Sociological Theory* 21(2):128–49. doi: 10.1111/1467-9558.00181.
- HR-2019-2301-A. 2019.
- Jacobsen, Dag Ingvar, og Jan Thorsvik. 2019. *Hvordan Organisasjoner Fungerer*. 5. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jensen, Frøydis Petersen, Katrin Križ, og Marit Skivenes. 2022. *Structuring Practices for Children's Participation*. Bergen: Centre for Research on Discretion and Paternalism, University of Bergen. <https://discretion.uib.no/wp-content/uploads/2022/07/Petersen-Jensen-Kriz-Skivenes-2022-Structuring-Practice-for-Childrens-Participation.pdf>.

- Kriz, Katrin. 2020. *Protecting Children, Creating Citizens: Participatory Child Protection Practice in Norway and the United States*. Bristol: Policy Press.
- Levy, Inbar. 2013. "Lightening the Overload of CPR Rule 3.9". *Civil Justice Quarterly* 32(2).
- Levy, Inbar. 2017. 'Simplifying Legal Decisions: Factor Overload in Civil Procedure Rules'. *Melbourne University Law Review* 41(2).
- Løvlie, Audun Gabriel. 2022. 'Evidence in Norwegian Child Protection Interventions – Analysing Cases of Familial Violence'. *Child & Family Social Work* 28(1):236–47. doi: 10.1111/cfs.12956.
- Medvirkningsforskriften. 2023. *Forskrift Om Barns Medvirkning i Barnevernet*.
- Melinder, Annika, Marie Ellinor Sand Jahren, og Camilla Bernt. 2023. 'Hvordan Arbeider Sakkyndige Psykologer Med Barnevernssaker? En Gjennomgang Av 1855 Saker Fra Årene 2018–2020'. *Tidskrift for Familierett, Arverett Og Barnevernrettslige Spørsmål* 21(3):175–95. doi: 10.18261/fab.21.3.3.
- Melinder, Annika, Katrin Koch, og Camilla Bernt. 2021. 'Som du spør, får du svar: En gjennomgang av mandater til sakkyndige i barnevernssaker'. *Tidskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 19(01):52–76. doi: 10.18261/issn.0809-9553-2021-01-04.
- Molander, Anders. 2016. *Discretion in the Welfare State: Social Rights and Professional Judgment*. London; New York, NY: Routledge, Taylor & Francis Group.
- NESH, De nasjonale forskningsetiske komiteene. 2021. *Forskningsetiske Retningslinjer for Samfunnsvitenskap Og Humaniora*. <https://www.forskningsetikk.no/om-oss/komiteer-og-utvalg/nesh/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/> (Januar 9, 2023).
- Nøkleby, Heidi, Lars Jørn Langøien, Hans Bugge Bergsund, og Trine Bjerke Johansen. 2024. *Utfordringer for barn og unges medvirkning i barnevernet. En studie av forskningslitteratur og sentrale aktørers erfaringer*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- NOU 1985:18. 1985. *Lov om sosiale tjenester m.v.* Oslo: Sosialdepartementet.
- NOU 2017:8. 2017. *Særdomstoler på nye områder? Vurdering av nye domstolsordninger for foreldretvister, barnevernssaker og utlendingssaker*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon.
- Ostrom, Brian J., ed. 2007. *Trial Courts as Organizations*. Philadelphia: Temple University Press.
- Ostrom, Brian J., og Roger A. Hanson. 2009. 'Understanding and Diagnosing Court Culture'. *Court Review: The Journal of the American Judges Association* 45(4):104–9.
- Rachlinski, Jeffrey J., og Andrew J. Wistrich. 2017. 'Judging the Judiciary by the Numbers: Empirical Research on Judges'.
- Seim, Sissel, og Tor Slettebø. 2017. 'Challenges of Participation in Child Welfare'. *European Journal of Social Work* 20(6):882–93. doi: 10.1080/13691457.2017.1320531.
- Toros, Karmen. 2021. 'A Systematic Review of Children's Participation in Child Protection Decision-Making: Tokenistic Presence or Not?' *Children & Society* 35(3):395–411. doi: 10.1111/chso.12418.
- Tsebelis, George. 2022. *Judicial Independence, Discretion, and Preferences (Working Paper)*. University of Michigan, Department of Political Science.
- Tvisteloven. 2005. *Lov Om Mekling Og Rettergang i Sivile Tvister*.

UNCRC. 2010. *Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention: Convention on the Rights of the Child: concluding observations: Norway*. Geneva: UN Committee on the Rights of the Child.

Zacka, Bernardo. 2017. *When the State Meets the Street: Public Service and Moral Agency*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.

9. Vedlegg

Intervjuguide nemndledere

INTERVJUGUIDE

versjon 10-11-2022

OM BARNES DELTAKELSE

"Med dette intervjuet prøver vi å finne ut hvilke retningslinjer, maler og andre verktøy organisasjonen din bruker for å fremme barns deltakelse; hvordan organisasjonen trener de ansatte til å bruke dem; og hvordan du opplever barns deltakelse i organisasjonen."

Oppvarming:

1. Hvor mange medarbeidere er det du leder? Hvor lenge har du vært leder for denne nemnden? Hvordan vil du kort beskrive for noen som ikke jobber i eller kjenner nemnda hva det er du gjør til daglig?

Del 1: Organisasjonens bruk av retningslinjer, maler og andre verktøy

2. Hvor viktig ledelsesoppgave er det for deg å sørge for at dine medarbeidere er bevisste på og realiserer at barn medvirker og blir involvert i saken sin?
3. Hvordan vurderer du at de nye retningslinjene fungerer mtp å realisere barns deltakelse i barnevernssaker? Hvordan er de forskjellige fra de forrige?
4. Hvordan vurderer du de ansattes implementering av de nye retningslinjene?
5. I databehandlingssystemet og saksbehandlingssystemer som dere bruker, hvordan hemmer eller fremmer de barns deltakelse?
6. Er det andre verktøy som brukes av deg eller Nemnda til å fremme barns deltakelse?

Del 2: Dine meninger om retningslinjer, maler og andre verktøy

7. Som leder, hvor nyttig opplever du disse retningslinjene, malene/systemene, og andre verktøy er for å legge til rette for barns deltakelse?
8. Hvordan kunne de forbedres for å legge (bedre) til rette for barns deltakelse?
9. Hvordan er / var du involvert i å utvikle retningslinjene, malene og andre verktøy?
10. Hva tenker du om at de ulike Fylkesnemndene kan bruke retningslinjer, veiledere, og lignende verktøy ulikt?

Del 3: Videreopplæring av ansatte og opplæring av nyansatte

11. Hvordan sikrer du som leder at nemndlederne holder seg oppdatert når nye retningslinjer, maler eller andre verktøy skal implementeres?
12. Hvordan lærer du og/eller Fylkesnemnden du leder opp nye nemndsledere i å bruke retningslinjene for å legge til rette for barns deltakelse?
13. Hvis relevant, hvordan lærer du eller nemndslederne opp fagkyndige og lekmedlemmer?

Del 4: Dine meninger om opplæring

14. Hvor effektiv synes du som leder at nemndens opplæring av nemndsledere (og nemndsmedlemmer) er for å legge til rette for barns deltakelse?
15. Hvordan er du som leder involvert i å utvikle opplæringen?

Del 5: Dine erfaringer med barns deltakelse

16. På en skala fra 1 til 10, hvor 1 er lite og 10 er veldig mye - hvilken vekt legger Fylkesnemnda du jobber ved på å realisere barns rett til deltagelse?
17. Hvordan vurderer du Nemndenes tilrettelegging for og organisering av barns rett til å uttale seg uavhengig av foreldrenes samtykke?

18. Hvordan vurderer du nemndslederne hos dere sin tilrettelegging for og organisering av barns rett til å snakke uavhengig av foreldrenes samtykke?
19. Hva er vanskelige avveininger når barn skal delta?
20. Hvordan jobber dere i Nemnda for å gi tilstrekkelig og tilpasset informasjon til barnet?
21. *Hvordan jobber dere i Nemnda ift til å informere barnet om hva informasjonen fra barnet kan brukes til, og hvem som kan få tilgang til denne informasjonen?*
22. *Hvordan jobber dere i Nemnda ift til å sikre at barn har rett til å uttale seg før det blir bestemt at informasjonen skal deles med foreldrene?*
23. Hvordan vurderer du det er mest hensiktsmessig å høre barn i nemndssaker?
24. Hvordan jobber dere i Nemnda ift til at barnets syn skal tillegges vekt i henhold til alder og modenhet?
25. Har det skjedd i din erfaring at barnet har benyttet seg av muligheten til å ta med seg en tillitsperson?
26. Hvordan arbeider dere i Nemnda for å gjengi barnets uttalelser i vedtakene?
27. Hvordan sikrer dere i Nemnda at barnet forstår vedtakets utfall og grunnene for hvorfor?

Del 6: Demografi og andre strukturerte spørsmål

28. Arbeidsgiver
29. Stilling/tittel
30. Varighet for ansettelse
31. Kjønn
32. Aldersgruppe
33. Utdannelse
34. Er det noe annet jeg ikke spurte om som du synes det er viktig for meg å vite?

Takk for din deltakelse!

Intervjuguide sorenskrivere

INTERVJUGUIDE

versjon 10-21-2022

OM BARNES DELTAKELSE

"Med dette intervjuet prøver vi å finne ut hvilke veiledere, retningslinjer, maler og andre verktøy organisasjonen din bruker for å fremme barns deltakelse; hvordan organisasjonen trener de ansatte til å bruke dem; og hvordan du opplever barns deltakelse i organisasjonen."

Oppvarming:

1. Hvor mange medarbeidere er det du leder? Hvor lenge har du vært leder for denne domstolen? Hvordan vil du kort beskrive for noen som ikke jobber i eller kjenner domstolene hva det er du gjør til daglig?

Del 1: Organisasjonens bruk av retningslinjer, maler og andre verktøy

2. Er det en oppgave for deg som leder (for domstolen) å veilede eller sørge for at medarbeiderne er bevisste på og realiserer at barn medvirker og blir involvert i saken sin?
3. Hvordan vurderer du at den nasjonale veilederen og anbefalingene fungerer mtp å realisere barns deltakelse i barnevernsaker?
4. Hvordan vurderer du implementeringen av disse to veilederne?
5. I databehandlingssystemet og saksbehandlingssystemer som dere bruker, hvordan hemmer eller fremmer de barns deltakelse?
6. Er det andre verktøy som brukes av deg eller Tingretten til å fremme barns deltakelse?

Del 2: Dine meninger om retningslinjer, maler og andre verktøy

7. Som Sorenskriver/Tingrettsdommer, hvor nyttig opplever du disse veilederne, retningslinjene, malene/systemene, og andre verktøy er for å legge til rette for barns deltakelse?
8. Hvordan kunne de forbedres for å legge (bedre) til rette for barns deltakelse?
9. Hvordan er / var du involvert i å utvikle de ulike retningslinjene, malene og andre verktøy?
10. Hva tenker du om at de ulike Tingrettene kan bruke retningslinjer, veiledere, og lignende verktøy ulikt?

Del 3: Videreopplæring av ansatte og opplæring nyansatte

11. Hvordan sikrer du som leder at Tingrettsdommere holder seg oppdatert når nye retningslinjer, maler eller andre verktøy skal implementeres?
12. Hvordan er du involvert i opplæring av nyansatte i retningslinjer og veiledere for å legge til rette for barns deltakelse?
13. Hvordan jobber du/dere med fagkyndige og lekmedlemmer om oppdatert regelverk slik som den nasjonale veilederen for behandling av barnevernsaker fra 2021 og de praktiske anbefalingene i barnevernsaker fra 2019?

Del 4: Dine meninger om opplæring

14. Hvor effektiv synes du som dommer at Tingrettens opplæring av dommere er for å legge til rette for barns deltakelse?
15. Hvordan er du involvert i å utvikle opplæringen?

Del 5: Dine tanker/meninger om barns deltakelse

16. På en skala fra 1 til 10, hvor 1 er lite og 10 er veldig mye - hvilken vekt legger Tingretten du jobber ved på å realisere barns rett til deltagelse?
17. Hvordan vurderer du Tingrettens tilrettelegging for og organisering av barns rett til å uttale seg uavhengig av foreldrenes samtykke?
18. Hvordan vurderer du Tingrettsdommere (hos dere) sin tilrettelegging for og organisering av barns rett til å snakke uavhengig av foreldrenes samtykke?
19. Hva er vanskelige avveininger når barn skal delta?
20. Hvordan jobber dere i Tingretten for å gi tilstrekkelig og tilpasset informasjon til barnet?
21. *Hvordan jobber dere i Tingretten ift til å informere barnet om hva informasjonen fra barnet kan brukes til, og hvem som kan få tilgang til denne informasjonen?*
22. *Hvordan jobber dere i Tingretten ift til å sikre at barn har rett til å uttale seg før det blir bestemt at informasjonen skal deles med foreldrene?*
23. Hvordan vurderer du det er mest hensiktsmessig å høre barn i barnevernssaker du behandler?
24. Hvordan jobber dere i Tingretten ift til at barnets syn skal tillegges vekt i henhold til alder og modenhet?
25. Har det skjedd i din erfaring at barnet har benyttet seg av muligheten til å ta med seg en tillitsperson?
26. Hvordan arbeider du/dere i Tingretten for å gjengi barnets uttalelser i vedtakene?
27. Hvordan sikrer du/dere i Tingretten at barnet forstår vedtakets utfall og grunnene for hvorfor?

Del 6: Demografi og andre strukturerte spørsmål

28. Arbeidsgiver
29. Stilling/tittel
30. Varighet for ansettelse
31. Kjønn
32. Aldersgruppe
33. Utdannelse
34. Er det noe annet jeg ikke spurte om som du synes det er viktig for meg å vite?

Takk for din deltakelse!

Intervjuguide dommere

INTERVJUGUIDE versjon 01-18-2023 OM BARNES DELTAKELSE

"Med dette intervjuet prøver vi å finne ut hvilke veiledere, retningslinjer, maler og andre verktøy organisasjonen din bruker for å fremme barns deltakelse; hvordan organisasjonen trener de ansatte til å bruke dem; og hvordan du opplever barns deltakelse i organisasjonen."

Oppvarming:

1. Hvilken faggruppe leder du eller jobber du i? Hvor lenge har du vært leder eller jobbet i denne faggruppen? Hvordan vil du kort beskrive for noen som ikke jobber i eller kjenner domstolen hva det er du gjør til daglig?

Del 1: Organisasjonens bruk av retningslinjer, maler og andre verktøy

2. Er det en oppgave for deg som leder/medlem i faggruppen å veilede eller sørge for at medarbeiderne er bevisste på og realiserer at barn medvirker og blir involvert i saken sin?
3. Hvordan vurderer du at den nasjonale veilederen og anbefalingene fungerer mtp å realisere barns deltakelse i barnevernsaker?
4. Hvordan vurderer du implementeringen av disse to veilederne?
5. I databehandlingssystemet og saksbehandlingssystemer som dere bruker, hvordan hemmer eller fremmer de barns deltakelse?
6. Er det andre verktøy som brukes av deg eller Tingretten til å fremme barns deltakelse?

Del 2: Dine meninger om retningslinjer, maler og andre verktøy

7. Som Tingrettsdommer, hvor nyttig opplever du disse veilederne, retningslinjene, malene/systemene, og andre verktøy er for å legge til rette for barns deltakelse?
8. Hvordan kunne de forbedres for å legge (bedre) til rette for barns deltakelse?
9. Hvordan er / var du involvert i å utvikle de ulike retningslinjene, malene og andre verktøy?
10. Hva tenker du om at de ulike Tingrettene kan bruke retningslinjer, veiledere, og lignende verktøy ulikt?

Del 3: Videreopplæring av ansatte og opplæring nyansatte

11. Hvordan sikrer (eller arbeider) du som leder/medlem i faggruppen for barnerett at Tingrettsdommere holder seg oppdatert når nye retningslinjer, maler eller andre verktøy skal implementeres?
12. Hvordan er du involvert i opplæring av nyansatte i retningslinjer og veiledere for å legge til rette for barns deltakelse?
13. Hvordan jobber du/dere med fagkyndige og lekmedlemmer om oppdatert regelverk slik som den nasjonale veilederen for behandling av barnevernsaker fra 2021 og de praktiske anbefalingene i barnevernsaker fra 2019?

Del 4: Dine meninger om opplæring

14. Hvor effektiv synes du som dommer at Tingrettens opplæring av dommere er for å legge til rette for barns deltakelse?
15. Hvordan er du involvert i å utvikle opplæringen?

Del 5: Dine tanker/meninger om barns deltakelse

16. På en skala fra 1 til 10, hvor 1 er lite og 10 er veldig mye - hvilken vekt legger Tingretten du jobber ved på å realisere barns rett til deltagelse?
17. Hvordan vurderer du Tingrettens tilrettelegging for og organisering av barns rett til å uttale seg uavhengig av foreldrenes samtykke?
18. Hvordan vurderer du Tingrettsdommere (hos dere) sin tilrettelegging for og organisering av barns rett til å snakke uavhengig av foreldrenes samtykke?
19. Hva er vanskelige avveininger når barn skal delta?
20. Hvordan jobber dere i Tingretten for å gi tilstrekkelig og tilpasset informasjon til barnet?
21. *Hvordan jobber dere i Tingretten ift til å informere barnet om hva informasjonen fra barnet kan brukes til, og hvem som kan få tilgang til denne informasjonen?*
22. *Hvordan jobber dere i Tingretten ift til å sikre at barn har rett til å uttale seg før det blir bestemt at informasjonen skal deles med foreldrene?*
23. Hvordan vurderer du det er mest hensiktsmessig å høre barn i barnevernssaker du behandler?
24. Hvordan jobber dere i Tingretten ift til at barnets syn skal tillegges vekt i henhold til alder og modenhet?
25. Har det skjedd i din erfaring at barnet har benyttet seg av muligheten til å ta med seg en tillitsperson?
26. Hvordan arbeider du/dere i Tingretten for å gjengi barnets uttalelser i vedtakene?
27. Hvordan sikrer du/dere i Tingretten at barnet forstår vedtakets utfall og grunnene for hvorfor?

Del 6: Demografi og andre strukturerte spørsmål

28. Arbeidsgiver
29. Stilling/tittel
30. Varighet for ansettelse
31. Kjønn
32. Aldersgruppe
33. Utdannelse
34. Er det noe annet jeg ikke spurte om som du synes det er viktig for meg å vite?

Takk for din deltakelse!

Informasjonsskriv og samtykkeerklæringer